

Kyrre Saupstad

Ungdom med svake vennerelasjoner.

Hva er sammenhengene og mulige implikasjoner?

En kvantitativ studie

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
Abstract	4
Forord	5
1.0. Innledning.....	6
1.1. Tema	6
1.2. Tidligere forskning – vennskap	6
1.3. Relevans for barnevernet	7
1.4. Oppvekst i en norsk kontekst.....	8
2.0. Teoretisk rammeverk.....	9
2.1. Bourdieu – kapitalens former og aktørenes habitus	9
2.2. Sosioøkonomisk status – et mål på kapitalmengde	14
2.3. Organiserte fritidsaktiviteter.....	14
2.4. Betydningen av vennskap.....	16
3.0. Problemstillinger og hypoteser.....	18
3.1. Problemstillinger	18
3.2. Hypoteser.....	20
3.2.1. Hypotese om oftere å mangle en nær venn	20
3.2.2. Hypotese om implikasjoner når ungdom mangler en nær venn.....	21
4.0. Data og metode.....	22
4.1. Data.....	22
4.2. Metode	30
4.3. Pålitelighet, gyldighet og svakheter.....	33
5.0. Resultat.....	34
5.1. Bivariate logistiske analyser	34
5.2. Multivariat logistisk regresjonsanalyse	40
6.0. Drøfting og diskusjon.....	56
6.1. Å mangle en nær venn	57
6.2. Implikasjoner når ungdom mangler nære vennerelasjoner.....	60
7.0. Avslutning	65
7.1. Konklusjon.....	65
7.2. Forslag til videre forskning.....	66
8.0. Litteratur.....	67

Sammendrag

Hensikten med studien har vært å undersøke sammenhengen mellom den sosioøkonomiske statusen i ungdomsfamilier og å mangle en nær venn, for å se om det er en sammenheng mellom mengden økonomisk og kulturell kapital og mengden sosial kapital, som Bourdieu hevder at det er i sine teorier. Studien undersøker også sammenhengen mellom vennskap eller mangel på vennskap og atferdsproblemer eller psykiske plager, for å se om å ikke å ha tilgang til signifikante andre, som i G. H. Meads teorier, har sammenheng med disse implikasjonene. Deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter blir også undersøkt som en kontrollvariabel for sammenhengene nevnt ovenfor.

Disse sammenhengene og fenomenene har blitt undersøkt med data fra Ungdata undersøkelsene i Norge 2017 – 2019, gjennomført av velferdsforskningsinstituttet NOVA, og undersøkelsen har mer enn 300 000 respondenter fra ungdoms- og videregående skole.

Til tross for at de fleste rapporterer å ha en venn, er det nesten 10 prosent som er uten en nær venn. Blant ungdommer som kommer fra familier med lav sosioøkonomisk status er andelen høyere. Ungdommer som deltar i organiserte fritidsaktiviteter har mindre odds for å mangle et nært vennskap, enn ungdommer som ikke deltar. Ungdommer som mangler en nær venn har også høyere odds for å ha atferdsproblemer eller psykiske plager, enn de som har en nær venn. Ungdommer som deltar i organiserte fritidsaktiviteter har imidlertid lavere odds for å ha atferdsproblemer eller psykiske plager, enn de som ikke deltar.

Nøkkelord

kulturell kapital, økonomisk kapital, sosial kapital, habitus, sosioøkonomisk status, de signifikante andre, organiserte fritidsaktiviteter, ungdom, ungdommer

Abstract

The purpose for this study has been to investigate relationship between adolescents family's socioeconomic status and lack of close trusty friendship, to see if there is a relationship between the amount of economic and cultural capital and the amount of social capital, as Bourdieu argues in his theories. The study also investigates the relationship between adolescents friendship or lack of friendship and conduct disorder or mental bothers, to see if lack of generalized others, as G. H. Mead argues in his theories, leads to implications as conduct disorder or mental bothers. Importance of participation in organized activities is also investigated as control variable for the relationships above.

These relationships and phenomena have been studied with quantitative data from the Young Data Survey in Norway 2017 – 2019, conducted by the Norwegian Social Research - NOVA. The survey has more than 300 000 respondents from both junior high and upper secondary schools.

Despite most adolescents report having a friend, still almost 10 percent are without a close trusty friend. Among adolescents coming from families having low socioeconomic status the share is higher. However, adolescents who participate in organized activities show smaller odds of missing close trusty friendship, than adolescents without participation.

Further, lack of close trusty friendships among adolescents shows higher odds of conduct disorder and mental bothers, than for adolescents who have a close trusty friendship. Those who participate in organized activities the odds are less for conduct disorder and mental bothers, than for those who do not participate.

Keywords

Cultural capital, economic capital, social capital, habitus, socioeconomic status, generalized other, organized activities, adolescents

OsloMet – storbyuniversitetet , Fakultet for samfunnsvitenskap

Oslo 2020

Forord

Jeg vil først og fremst rette en stor takk til Åsmund Hermansen, som underviste i kvantitativ metode og som vekket min nysgjerrighet for kvantitative undersøkelser. Det klarte han gjennom å lage faget morsomt og undervise alternativt med e-forelesninger slik at det var mulig å fordype seg i det han formidlet i forelesningene gang etter gang.

Videre vil jeg takke NOVA og Mira Aaboen Sletten, som tok det metodiske et steg videre. Fra forelesning og arbeid i analyseverkstedet vil jeg også takke medstudenter som har delt og bidratt til at vi alle fikk ut noe mer enn det vi ga inn.

Den samme takken går til medstudenter i kollokviegruppa det første studieåret, som var til hjelp og støtte for å få en god start på studiet.

I arbeidet med selve masteroppgaven er det viktig for meg å takke min tålmodige veileder Nan Zou Bakkeli, for råd, innspill og veiledning. Du har vært avgjørende for å få oppgaven i havn.

Min arbeidsgiver, Bufetat, fortjener også en stor takk for støtte og tilrettelegging. Min nærmeste sjef og mine kollegaer takkes for forståelse for lavere leveranse i perioder med eksamen og oppgaveskriving.

Til slutt vil jeg rette en stor takk og beundring til min kone og mine barn for tålmodighet gjennom mitt masterprosjekt, og takk til min kone for moralsk støtte og oppmuntring til å stå løpet helt ut.

Tønsberg, 15. mai 2020

Kyrre Saupstad

1.0. Innledning

1.1. Tema

Ungdataundersøkelsene konkluderer med at ni av ti ungdommer i ungdomsskolen og videregående skole har venner, mens én av ti mangler det de kan kalle en nær venn eller en venn de kan stole på (Bakken, 2019). Denne gruppen på 10 % har fanget min nysgjerrighet, og målet med min undersøkelse og hovedtema vil derfor være å undersøke flere sammenhenger hvor det å ikke ha venner inngår. Bakken (2019) peker på andelen som har nære venner de kan stole på, varierer lite med kjønn, alder og geografiske forskjeller, men sosioøkonomisk status spiller inn. Jeg vil derfor se nærmere på sammenhengen mellom sosioøkonomisk status og å mangle en nær venn. Denne sammenhengen vil jeg relatere til Bourdieus teori om ulike former for kapital og betydningen av disse. Videre vil jeg undersøke om det er sammenheng mellom å ikke ha en nær venn, atferdsproblemer eller psykiske plager. Eventuelle implikasjoner med å mangle en nær venn vil jeg relatere til G. H. Mead og begrepet de signifikante andre. Både sammenhengen mellom sosioøkonomisk status og vennerelasjon, og sammenhengen mellom vennerelasjon og atferdsproblemer eller psykiske plager vil jeg kontrollere for organiserte fritidsaktiviteter.

1.2. Tidligere forskning – vennskap

Borge (2009) viser til en studie fra Montreal, Canada, ledet av Richard Tremblay og Frank Vitaro, som har fulgt over tusen gutter fra familier med lav sosioøkonomisk status fra de gikk i førskolen, og til guttene hadde passert 30 år. Studien så på guttenes atferd og utvikling, og ble videreført årlig med de samme guttene og familiene. Underveis i studien ble det gjennomført en kontrollert studie på en gruppe gutter som fikk tiltak både på skolen og hjemme, samt en gruppe gutter som ikke mottok annet enn vanlig oppfølging. For å redusere fysisk aggresjon, ble vennskap tatt i bruk som virkemiddel. Guttene med atferdsvansker ble satt sammen med to andre gutter uten, som skulle jobbe sammen på skolen og være sammen på fritiden. De fikk videre hjelp til å fungere sammen på skolen, og hjelp til å fungere som andre vanlige venner. Familiene måtte dessuten samtykke i hjemmebesøk, veiledning i oppdragelse og samarbeid med skole og terapeuter. Terapeutene skulle gjennomføre 18 hjemmebesøk over en avgrenset tidsperiode med høy grad av forpliktelse. Tiltakene viste gode resultater og senere kriminell atferd ble redusert sammenlignet med kontrollgruppen. Guttene som hadde deltatt i studien valgte dessuten mindre avvikende venner enn guttene i kontrollgruppen.

Studien fant videre to effekter da guttene var 24 år. Andelen gutter som hadde fullført «high-school» var 13 % høyere for intervensjonsgruppen, enn for kontrollgruppen. Den

samme gruppen hadde også systematisk færre med kriminell løpebane, det vil si at kontrollgruppa hadde en andel med kriminell løpebane som var 11 % høyere, enn intervensjonsgruppen (Boisjoli, Vitaro, Lacourse, Barker, & Tremblay, 2007).

En annen studie fra Canada studerte 5. klassinger med og uten stabile venner. I etterkant av denne studien peker Borge (2009) på at ungdommer som innleder tidlige vennskap eller mangler vennskap, kan på lang sikt ha virkninger på den følelsesmessige fungeringen. Funnet forskerne gjorde var at de som hadde en stabil venn i 5. klasse, så mer positivt på seg selv og svarte at de hadde mindre psykiske plager tidlig i ungdomstiden, enn de som hadde svart at de var uten venner. Studien viste at antall år uten venner eller minst en nær venn, predikerte ensomhet og depressive plager i tidlig ungdomstid (Pedersen, Vitaro, Barker & Borge, 2007).

Begge studiene ble gjennomført i Canada og var longitudinelle. De startet opp på midten av 1980-tallet og ble konkludert i 15 – 20 år senere. Svarene studiene gir er interessante, men hvordan forholder disse fenomenene seg til dagens oppvekstvilkår? Hva sier Ungdata, selv om det er et tverrsnitt?

1.3. Relevans for barnevernet

Barnevernet baserer seg på et kunnskapsgrunnlag som strekker seg over flere profesjoner, og barnevernet nytter seg av perspektiver, tilnærminger og metoder fra psykologi, psykiatri, sosialpedagogikk og sosiologi for å nevne noen. Barnevernledere- og arbeidere er stadig på utkikk etter gode måter å intervensjonere barn, unge og deres familier som har utfordringer og vansker i samfunnet, enten det er hjemme, på skolen eller på fritidsarenaer.

Barneverntjenesten mottok i 2019, 57979 bekymringsmeldinger, hvorav 81 % gikk videre til undersøkelse (Bufdir 2020). I 2018 mottok barnevernet 5437 meldinger som handlet om atferdsproblemer og 3080 som handlet om psykiske plager (Statistisk sentralbyrå, 2020).

Når barnevernsarbeiderne går ut i feltet for å undersøke disse sakene, ser de sakene gjennom ulike «brillepar». Er det snakk om barn, er det som regel foreldrene som fanger mest oppmerksomhet, mens for ungdom er ofte oppmerksomheten rettet mot egenskaper ved ungdommen selv. Noen kommuner er imidlertid mest opptatt av å se etter ressurser i familienettverket. Hvis man relaterer oppmerksomheten mot vennskap og vennerelasjoner som i studiene i forrige kapittel, kan man få øye på noe annet. Man ser at å være omgitt av noen nære venner kan predikere bedre fungering seinere i ungdomstida, enn de som manglet en venn. Dette kan være et spor å følge for barnevernsarbeidere og vil være relevant i saker til

barn under 12 år, hvor sakene relaterer seg til antisosial atferd eller følelsesmessige problemer.

Når det gjelder ungdom over 12 år, kan det eksempelvis nevnes at i tiltakssaker i barnevernet, hvor ungdom har alvorlige atferdsproblemer, kan barnevernet benytte metoder som Multisystemisk behandling (MST). Metoden retter seg mot nettverket rundt ungdommen, og ett av områdene metoden utreder og tar sikte på å endre er skadelige vennerelasjoner. Terapeutene forsøker, i fellesskap med ungdom og foreldre, å oppmuntre interesser og talenter som kan bidra til prososiale kontakter og aktiviteter. Aktiviteter som nevnes som gode alternativer i denne sammenhengen er sport, musikk, dans, teater, data og deltidsjobbing (Klefbeck og Ogden, 2003).

Kunnskap om nettverk og jevnaldredes betydning er derfor relevant for barnevernet for tidlig å få øye på avvikende utvikling. Et slikt område kan omhandle vennerelasjoner, det vil si å etablere og vedlikeholde vennskap.

1.4. Oppvekst i en norsk kontekst

Bakken (2019) peker på at ungdommene som har deltatt i ungdomsundersøkelsene i 2019 i all hovedsak har det bra og de aller fleste trives med det livet de lever. Undersøkelsene viser videre at ungdom har et positivt syn på foreldre, skole og nærmiljø. På fritiden er også de aller fleste aktive og preges av sosiale medier, dataspill, trening, organiserte fritidsaktiviteter, skolearbeid og samvær med venner. De fleste i undersøkelsene svarer også at de har god fysisk og psykisk helse. Det er imidlertid systematiske forskjeller på hvordan ungdom har det, og hva de driver med på fritida. Forskjellene knytter seg særlig til ulik sosial bakgrunn og viser seg på de fleste områdene undersøkelsene dekker. Undersøkelsene viser at ungdom som har familie med høy sosioøkonomisk status og mange ressurser kommer bedre ut sammenlignet med ungdom i lavere sosiale lag. Dette vises for eksempel på andelen ungdommer som rapporterer at de er fornøyde med helsen og psykiske plager. Ungdom med høy sosioøkonomisk status rapporterer hyppigere at de er fornøyde med helsen sammenlignet med ungdom som har lav sosioøkonomisk status, mens ungdom med lav sosioøkonomisk status hyppigere rapporterer at de har psykiske plager sammenlignet med ungdom som har høy sosioøkonomisk status. Rapporten etter ungdomsundersøkelsene i 2019 viser samtidig et forsterket utviklingstrekk med økt ungdomskriminalitet, cannabisbruk og vold, økt forekomst av psykiske plager, mindre optimisme om fremtiden og mer skjermtid. Dessuten er det færre ungdommer som trives på skolen og færre som bruker mye tid på lekser. Flere trender går i

negativ retning, men det er fortsatt slik at dagens ungdommer er mer veltilpasset enn tidligere ungdomsgenerasjoner (Bakken, 2019).

2.0. Teoretisk rammeverk

Når jeg videre skal se på sammenhengene mellom sosioøkonomisk status og vennerelasjon – og vennerelasjoner og atferdsproblemer eller psykiske plager, vil jeg presentere et teorigrunnlag som variabler og sammenhenger kan ses opp mot. Jeg har valgt å trekke inn Pierre Bourdieu og George Herbert Mead for å danne et teoretisk rammeverk. Bourdieu og Mead har begreper som forklarer og beskriver variabler og sammenhenger relatert både til samfunnsstrukturer og individer.

2.1. Bourdieu – kapitalens former og aktørens habitus

Bourdieu forsøker gjennom sine teorier å forklare hva som skaper samfunnsstrukturene (objektet) og hva som ligger til grunn for aktørene i samfunnet (subjektet).

For å beskrive og forklare de objektive sosiale samfunnsstrukturene, tar Bourdieu i hovedsak i bruk begrepene kapital og sosiale rom. Jeg vil videre beskrive disse begrepene, men jeg vil vektlegge kapitalbegrepet og ulike former for kapital. Et sentralt begrep Bourdieu benytter for å beskrive subjektet i samfunnet (aktøren) er habitus. Dette begrepet vil også bli forklart. Disse begrepene blir nyttige for å forstå innholdet i de ulike variablene jeg har tilgjengelig fra datasettet fra Ungdata undersøkelsene.

Det Sosiale rom

For å sette en ramme for hva samfunnsstrukturene består av, har Bourdieu etablert begrepet «det sosiale rom». I det sosiale rom finner man fordelingen av ressursene eller klassestrukturen og samfunnsmedlemmenes ulike posisjoner. Posisjonene forholder seg hierarkisk til hverandre i en over- og underordning. Det sosiale rom har imidlertid to dimensjoner. På den vertikale akse angis en posisjons totale kapitalmengde, mens det på den horisontale akse angis kapitalsammensetning, for eksempel om man har mest økonomisk kapital eller kulturell kapital (Aakvaag, 2008; Veenstra, 2007).

Det sosiale rommet er utgangspunkt for Bourdieus klasseteori. De som befinner seg i omtrent samme posisjon i det sosiale rommet tilhører, ifølge Bourdieu, samme klasse. I klassiske moderne samfunn opererte Bourdieu med tre hovedklasser; Fra øverst til nederst finner man den dominerende klassen (borgerskapet), middelklassen (småborgerskapet) og den dominerte klassen (arbeiderklassen). Klassenes forhold til hverandre er basert på konflikt, noe som

følger av at klassene ønsker å forsvare eller forbedre sin relative posisjon (Aakvaag, 2008; Veenstra, 2007).

Bourdieu's klasser først og fremst er objektive. Det vil si at grupper av mennesker kan befinne seg på samme sted i det sosiale rom, konstruert av forskeren, men de enkelte gruppedlemmene trenger ikke å ha den samme subjektive opplevelsen av å tilhøre samme klasse. Gruppen kan imidlertid utvikle ganske like væremåter og interesser (habitus), og dermed være disponert for samarbeid og fellesskap. Det sosiale rom kan oppsummeres som en hierarkisk struktur av objektive sosiale posisjoner basert på kapitalmengde (Aakvaag, 2008; Veenstra, 2007).

Sosiale felt

Innenfor det sosiale rom, finner man flere sosiale felt. Dette er sfærer, arenaer eller institusjoner. Eksempler på sosiale felt er det økonomiske, politiske, vitenskapelige, kunstneriske, religiøse felt osv. Sosiale felt har mye til felles med sosiale rom, men er ikke like omfattende. Sosiale felt eksisterer, i likhet med sosiale rom, som en objektiv struktur av sosiale posisjoner (Aakvaag, 2008). Sosiale felt kan også være en organisert fritidsaktivitet.

Thorød (2012) bruker begrepet sosiale felt i omtalen av organiserte fritidsaktiviteter, og beskriver hvordan barn og ungdommer skaffer seg tilgang eller utestenges fra de ulike feltene på bakgrunn av kapital eller manglende kapital. Hun hevder at en families økonomi kan bli et filter som begrenser valgmulighetene.

Kapital

Bourdieu (1986) definerer kapital som knappe ressurser det er konkurranse om. Den eller de som har kapital besitter makt. Kapital er en ressurs som kan brukes til å oppnå fordeler med og er ulikt fordelt, noe som gir grunnlag for dominans og herredømme.

Kapitalbegrepet er svært viktig for å forstå Bourdieus syn på det sosiale liv. Bourdieu mente at samfunnslivet består i at individer og grupper kjemper om mer makt. I forsøket på å akkumulere mer kapital, investerer aktørene den kapitalen de allerede har og kapital blir dermed både mål og middel. I følge Bourdieu er derfor all sosial samhandling et spill om å akkumulere mest mulig kapital (Aakvaag, 2008).

Bourdieu (1986) beskriver kapital i tre hovedformer; økonomisk, kulturell og sosial kapital. De ulike formene for kapital er selvstendige, da de ikke kan redusere til hverandre.

Økonomisk kapital og består av alle former for økonomiske ressurser. Eksempler på økonomisk kapital kan være; penger, aksjer, eiendommer, råvarer, redskaper og fabrikker.

Denne kapitalen kan investeres videre og gi økonomisk avkastning. Den økonomiske kapitalen gir dessuten økonomisk makt (Bugge, 2002).

En annen kapitalform er kulturell kapital. Denne formen for kapital består i å ha tilegnet seg og mestre den dominerende kulturelle koden i samfunnet. Makt med kulturell kapital oppnås gjennom resultater i utdanningssystemet, tilgang til attraktive posisjoner på arbeidsmarkedet, bedre muligheter for deltakelse i politikk, vitenskap og kunst, distingvert forbruk, tilgang til eksklusive sosiale miljøer gjennom for eksempel ekteskap og vennskap, generell status og prestisje. Sammenligner man økonomisk og kulturell kapital finner man at den økonomiske kapitalen i hovedsak finnes i fysiske former, mens kulturell kapital er primært kroppsliggjort og internalisert eller forankret i den enkelte aktørs habitus. I likhet med den økonomiske kapitalen kan også den kulturelle kapitalen innta fysiske former, men da som form av utdanningstitler, kunstverk eller interiør (Bourdieu, 1986; Bugge 2002).

Litt forenklet kan den kulturelle kapitalen også deles i formell og uformell type. Den formelle typen består av kunnskap og formelle utdanningstitler tilegnet via skoler og universiteter. Denne type kapital har Bourdieu også betegnet som «utdanningskapital». Den uformelle kulturelle kapitalen kan også kalles «dannelse» eller «god smak», og består i generell dømmekraft og vurderingsevne. Dette viser seg i evnen til å kjenne igjen, sette pris på og beherske høykulturen i samfunnet. Familien er den viktigste sosialiseringensagenten for å tilegne seg denne evnen, hovedsakelig tidlig i livsløpet (Aakvaag, 2008).

Sosial kapital er den tredje formen for kapital og består i tilgang til sosiale nettverk, medlemskap i grupper som familie, venner, bekjente, kolleger, naboer, medstudenter og frivillige organisasjoner. Makt oppnås ved å mobilisere et eller flere av disse nettverkene for å oppnå noe (Bourdieu, 1986; Bugge, 2002).

Daly og Silver (2008) har også sett på Bourdieus begrep om sosial kapital, og viser til at han ser på sosiale nettverk som eksklusive og ofte klassebaserte. Bourdieu er interessert i sosial kapital primært for å se på hvordan sosiale ressurser fører til bytter som både er gjennomtenkte og som påvirker den pågående kampen for å dominere. Sosial kapital er mobilisering av ressurser sosiale aktører innehar.

Medlemskap i grupper, kontakter og sosiale nettverk gir dermed makt og mulighet til å forme endringer i livet (Daly og Silver, 2008).

Daly og Silver (2008) anser analysen av sosial kapital som nøkkelen til å forstå den strategiske bruken av ulike typer ressurser i en kontekst med et hierarkisk organisert sosialt

liv. Mangel på tilgang til ulike typer kapital kan være konstituerende for eksklusjon og de peker på viktigheten av aktiv deltakelse, som en motsats til en moderne tendens til sosial isolasjon eller «å være alene». Når det gjelder sosial kapital vil aktivering multiplisere de sosiale ressursene. Aktivering blir dermed et middel for å oppnå sosial integrasjon (Daly og Silver, 2008).

Bourdieu vektlegger viktigheten av kontakter og at sosial kapital hviler på de sosiale nettverkene (Daly og Silver, 2008). Når det gjelder sosiale nettverk forstått som ressurser og en kilde til sosial kapital, så kan disse imidlertid gis en utvidet forståelse.

Patulny og Svendsen (2007) viser til typologien «bridging» og «bonding», som blant andre Putnam (2000) bruker for å differensiere mellom to typer sosial kapital som springer ut fra sosiale nettverk. Putnam (2000) hevder at «bonding sosial kapital» er en form for sosiologisk superlim (betegner tette nettverk), mens «bridging sosial kapital» representeres som sosiologisk smøremiddel (betegner løse nettverk).

«Bridging sosial kapital» baserer seg på åpne nettverk som «ser utover» og omfatter mennesker på tvers av sosiale skillelinjer, mens bonding sosial kapital baserer seg på nettverk som «ser innover» og har en tendens til å forsterke eksklusive homogene grupper. «Bonding sosial kapital» inkluderer omsorg fra familie og venner, men kan også i noen ekstreme tilfeller gjelde «superlimte» nettverk, basert på aggressiv utelukkelse. Disse nettverkene er basert på overdreven «liming» slik man finner for eksempel i kriminelle gjengmiljøer (Patulny og Svendsen, 2007).

Muligheten bridging sosial kapital gir er å generere en bredere identitet og gjensidighet, mens bonding sosial kapital supplerer vårt smalere selv (Putnam, 2000).

Aktører

Bourdieu forklarer de objektive sosiale strukturene i samfunnet med i hovedsak å bruke begrepene kapital og det sosiale rom. Når Bourdieu skal beskrive subjektet i samfunnet, eller den kreative aktøren, trenger han imidlertid et eget begrep – habitus. Når man skal trekke ut variabler fra datasettet til videre analyser vil det ha betydning å kunne skille variablene mellom objektivt eller subjektivt opphav.

Habitus

Habitusbegrepet er kjernen i Bourdieus handlingsteori og aktørforståelse. Habitus defineres av Bourdieu som et integrert system av varige og kroppsliggjorte disposisjoner som regulerer hvordan vi oppfatter, vurderer og handler i den fysiske og sosiale verden. Habitus er dessuten

handlingstilbøyeligheter som setter sitt preg på alt vi tenker, gjør og hvem vi er. At habitus er kroppsliggjort er basert på en førrefleksiv og nærmest instinktiv forståelse av hva man må gjøre i bestemte situasjoner. Når vi står ovenfor nye situasjoner, trenger vi ikke å tenke oss om – «vi bare vet» hvordan vi handler. Dette gjør også at vi ikke er oss selv bevisst hvor preget vi er av habitus. Vår habitus «er bare der», men vi tenker ikke over det. I følge Bourdieu er habitus sosiale forhold omgjort til natur. Videre mener Bourdieu at habitus er kjernen i en persons identitet, noe som fører til at vår handle- og væremåte utviser forutsigbarhet, sammenheng og regelmessighet. Habitus er derfor varig og stabilt, og lar seg ikke uten videre endre. Bourdieu mener også at habitus er strukturerende eller muliggjørende for vår deltakelse i sosiale sammenhenger. Det er habitus med de ferdigheter og disposisjoner hver enkelt aktør besitter som gjør det mulig å delta i sosiale praksiser på en kompetent måte, og uten ville vi vært fortapte - uten ferdigheter og mulighet til å orientere oss. Habitus gir dermed aktøren en «praktisk sans», det vil si at habitus er evnen til å orientere oss på en fornuftig og selvstendig måte i samfunnslivet. Dette er også grunnlaget for handlingskompetanse. Når aktører deltar i samfunnet på en kyndig og selvstendig måte, vil de også være i stand til å ivareta sine interesser på en kompetent og kreativ måte. Bourdieu peker også på at habitus har et sosialt opphav. Habitus er ikke bare strukturerende, men habitus er også strukturert. Det vil si at habitus formes ved at vi inkorporerer de sosiale betingelsene vi vokser opp under og kroppsliggjør forventningene det sosiale miljøet stiller til oss, og at man må kjenne til koder og regler for å delta i ulike sosiale miljøer. Hvis man vokser opp i ulike sosiale miljøer vil man dermed utvikle ulike habituser. Habitus er med andre ord klassespesifikt ved at habitus gjenspeiler personen i det sosiale rom. Begrensningsaspektet blir derfor at habitus er et produkt av objektive sosiale betingelser og setter klassespesifikke grenser for våre handlinger og vår væremåte (Aakvaag, 2008).

Kritikk til Bourdieu

Aakvaag (2008) mener Bourdieu, med sin teori, har levert et viktig og selvstendig bidrag til generell sosiologisk teori. Elementer både fra objektivistisk og subjektivistisk tradisjoner er inkorporert i hans teorier. Bourdieu får likevel kritikk, og den vanligste kritikken er at han ender opp med et for strukturorientert syn på samfunnslivet. Grunnen til dette er at aktørens handlinger, i Bourdieus teorier, delvis er et produkt av de handlingsalternativer posisjonen i de objektive strukturene tillater og delvis er et produkt av klassespesifikk habitus. Ifølge Aakvaag (2008) kan det virke som at Bourdieu ender opp med en overinstitusjonalisert og oversosialisert konsepsjon av aktøren. Dette er en innsnevring i aktørens handlefrihet, selv om habitus også virker muliggjørende for aktørens kreativitet og handlingskompetanse.

Når jeg ser teorien til Bourdieu opp mot min problemstilling synes jeg begrepene treffer godt. Bourdieus teori om ulike klasser er imidlertid objektive og konstruerte, og den subjektive opplevelsen, av for eksempel den sosioøkonomiske statusen, kommer derfor ikke til syne. Flere av variablene jeg skal ta inn i analysene er subjektive. Jeg vil derfor trekke inn mer teori om hvordan selvet og selvoppfattelsen etableres i oss mennesker. Bourdieus teori om habitus og Meads teori om prosessene som former vår selvoppfattelse, er begge viktige grunnlag for å forstå prosessene som former individene og gir dermed et bedre grunnlag for å forstå hvorfor ungdom svarer som de gjør i undersøkelser.

2.2. Sosioøkonomisk status – et mål på kapitalmengde

Sosioøkonomisk status, er et sentralt begrep i min undersøkelse. Begrepet er nært knyttet til kapitalbegrepet til Bourdieu (Veenstra, 2007). Begrepet betyr at noe har å gjøre med sosiale og økonomiske forhold, og yrke eller inntekt er eksempler på sosioøkonomiske variabler (Tjernshaugen og Tjora, 2019). I denne undersøkelsen hentes begrepet inn når jeg skal angi hvilken sosioøkonomisk status en familie har. Det vil si at jeg skal bruke data som omhandler sosiale og økonomiske forhold i en familie.

Sletten (2011) viser til tidligere studier som har vurdert bruken av spørsmål om husholdningsinntekt. Studiene konkluderer med at spørsmål om inntekt bør besvares av foreldrene selv, men det er andre mål som kan brukes i empiriske studier. Det er tre typer mål som trekkes frem. Det første er et deprivasjonsmål som tar opp i seg mangel på materielle goder og tilgang til aktiviteter. Det andre er et subjektivt mål og tar opp i seg respondentens opplevelse av å ha god eller dårlig råd. Det tredje målet tar opp i seg behovsprøvde stønader som for eksempel sosialhjelp (Sletten, 2011). I denne studien brukes målene som kommer inn under de to første målene. Det ene målet, objektiv sosioøkonomisk status, er et mål som er et deprivasjonsmål og måler hvilke materielle goder og ferieaktiviteter ungdommene har tilgang til. Det andre målet, subjektiv økonomisk status, er et mål som tar opp i seg opplevelsen ungdommene i undersøkelsen har av om familien har god råd eller god økonomi. Sletten (2011) antar at opplysningene ungdommene gir på bakgrunn av de tre kategoriene over ikke vil være tilstrekkelige til å bestemme om en ungdom tilhører en fattig familie, og viser til at det som vil være etisk rett i denne situasjonen er å gi en korrekt beskrivelse av variablene og redegjøre for problemene med målene man bruker.

2.3. Organiserte fritidsaktiviteter

Organiserte fritidsaktiviteter kan defineres og beskrives på mange måter, men i denne oppgaven er organiserte aktiviteter de aktivitetene som respondentene i ungdataundersøkelsen

får spørsmål om. Dette er deltakelse i idrettslag, korps, kor, orkester, kulturskole, musikk-skole, religiøs forening, fritidsklubb, ungdomshus eller eventuell annen organisasjon, lag eller forening.

I barn og unges liv har organiserte fritidsaktiviteter flere viktige funksjoner. Aktivitetene er sosiale møteplasser hvor nettverk kan bygges, vennskap knyttes og sosiale ferdigheter utvikles. Utbytte de unge har av å delta i aktiviteter, er at de får drive med noe de liker og ferdigheter utvikles. Aktivitetene gir dessuten mestring og glede.

Statistisk sentralbyrå (2020) viser til undersøkelser hvor de fleste bruker mest tid på idrett, og det gjelder for både jenter og gutter. Undersøkelsene viser imidlertid at guttene er i flertall, men andre undersøkelser peker på at det er en større andel jenter enn gutter som trener jevnlig. Når det gjelder deltakelse i musikkorps, kor, teater og dans, så er det betydelig flere jenter enn gutter som deltar. Det er også tydelige kjønnsforskjeller i kulturskolene, som tilbyr undervisning i musikk, dans, visuelle kunstfag, teater m.m., og andelen viser at 34 % er gutter og 66 % er jenter (Bufdir, 2018).

Deltakelse i fritidsaktiviteter er imidlertid preget av foreldrenes sosioøkonomiske status og har betydning for hvilke aktiviteter barn og unge driver med. Ungdom fra familier med høy sosioøkonomisk status er representert med en høyere andel i idrettslag, korps, orkester, kultur og musikk-skole enn ungdom med lav sosioøkonomisk status. I fritidsklubbene er det ungdom med lav sosioøkonomisk status som representerer den største andelen (Bakken, Frøyland og Sletten, 2016; Andersen & Bakken, 2018).

Konsekvensene det får for barn og unge som vokser opp i familier med lav sosioøkonomisk status og som i mindre grad deltar i organiserte fritidsaktiviteter, er at de går glipp av en viktig arena hvor barn og unge kan treffes. De får dermed ikke muligheten til å utvikle viktige ferdigheter, med hjelp og støtte fra andre voksne. Når barn og unge deltar i organiserte fritidsaktiviteter får de også mulighet til å delta på en læringsarena for ungdommenes identitetsutvikling og demokratiforståelse (Bufdir, 2020).

Hvilke muligheter barn og unge har for å delta på aktiviteter avhenger derfor av familiens kapitalmengde, jf. Bourdieus kapitalbegrep.

Deltakelse i sosiale fellesskap og aktiviteter er imidlertid de senere årene løftet fram av regjeringen. Et resultat av dette er Fritidserklæringen, som ble underskrevet av regjeringen, kommunenes sentralforbund (KS) og en rekke frivillige organisasjoner i 2016. Erklæringen bygger på FNs konvensjon om barns rettigheter (artikkel 31), og målet regjeringen har satt er

at alle barn, uavhengig av foreldrenes sosiale og økonomiske situasjon, skal ha mulighet til å delta jevnlig i minst en organisert fritidsaktivitet sammen med andre. For å nå dette målet lanseres nå fritidskortet til utprøving i noen utvalgte kommuner fra høsten 2020, med ønsker om på sikt å kunne gjelde alle barn i målgruppen i hele landet. Målgruppen for fritidskortet skal være for alle barn i alderen 6 til fylte 18 år. Utsatte grupper som i utgangspunktet har lav deltakelse, skal det arbeides særskilt med for å få til å benytte ordningen (Bufdir, 2020).

2.4. Betydningen av vennskap

Georg Herbert Mead har gjennom sitt arbeid gitt viktige bidrag til å forstå sosialiseringprosesser og utvikling av selvet. Uttrykket «de signifikante andre» stammer fra dette arbeidet. Jeg vil videre forklare uttrykket og relatere det til betydningen av vennskap.

De signifikante andre

Mead har gjennom sin speilingsteori beskrevet hvordan det objektive selvet oppstår. Han hevdet vi ikke observerer oss selv direkte, men gjennom å observere andres reaksjoner på oss selv. Som mennesker har vi evnen til å tenke oss inn i den andres sted og vi kan derfra se oss selv fra den andres synsvinkel. Vi kan med andre ord leve oss inn i hvordan andre vurderer oss. Dette er med å skape vår «objektive» selvoppfatning, altså gjennom å speile oss i andres reaksjoner (Vaage, 1998).

Det er mange «andre» rundt oss som påvirker vår utvikling, men noen er viktigere enn andre. For eksempel vil ikke et tilfeldig utropt ukvemsord på gata nødvendigvis krenke vår selvoppfatning. Skal en annens vurdering «virke» på vår selvoppfatning, må det være fra noen som betyr noe for oss, eller som vi skal se nærmere på, så må det være reaksjoner fra såkalte «signifikante andre».

De første signifikante andre som et barn møter, som regel foreldrene, legger grunnlaget for barns oppfatning av verden i sin alminnelighet. De signifikante andre representeres ikke bare som personer, men kan også representeres gjennom kultur og forståelsesformer og de er samfunnets budbringer til barnet. Ifølge Mead blir de signifikante andre til det han kaller «den generaliserte andre». Barnet generaliserer fra sine erfaringer med de nære sosiale omgivelsene til et bilde av verden (Frønes, 2006).

De signifikante andre er også bærere av kultur, og de er basis for «den generaliserte andre». Videre er de personer barnet samhandler med. Det vil si at det ikke bare handler om kjennetegn ved den signifikante andre, men også det sosiale forholdet mellom barnet og denne andre. Det sosiale forholdet vil med andre ord påvirke hva barnet lærer. Hva barnet

lærer av venner på samme alder vil være noe annet enn det barnet lærer av sine foreldre. Jevnaldersgruppa har stor betydning og jevnaldersmiljøene kan forstås som sosial treningsarena mellom familien og voksensamfunnet. Han hevder at jevnaldrende vil være de dominerende signifikante andre fra og med tidlig ungdomsalder og på veien inn i voksenrollen. (Frønes, 2006).

Jevnaldersrelasjoner

Kvelling (2010) anser også at vennskap er av stor betydningen. Han hevder at vennskap er blant de viktigste sosialiseringssagene for barn og unge. Å ikke utvikle gjensidige, positive vennskap de fem første leveår, vil være blant de viktigste faktorer for å predikere senere psyko-sosial funksjon. Hvordan barn i førskolealder klarer å inngå vennskap med jevnaldrende vil dermed godt kunne predikere psykisk helse og sosial funksjon ut grunnskolealderen.

I relasjon med jevnaldrende lærer barn eller ungdommer noe annet enn hva de lærer i voksenrelasjoner og relasjonene kan ikke helt erstatte hverandre. Når det gjelder vennsksrelasjoner, så skiller de seg klart fra samspill med mer ukjente jevnaldrende. I vennsksrelasjoner er det mer samarbeid, støtte, bekreftelse og større variasjon i emosjoner og affekter som spilles ut (Kvelling, 2010).

I perioden mellom 10- og 18 år alder hevder Kvelling (2010) at barn og unges tid sammen med familien reduseres fra 35 til 14 prosent av våken tid. Jevnaldrende får dermed en spesielt sterk påvirkning av hverandre og de voksne opplever å bli mindre betydningsfulle og får mindre påvirkningskraft. Dette fører til at foreldre har redusert mulighet for tilsyn i en periode med økt eksponering for risikofaktorer og høy forekomst av psykiske plager. Når ungdom videre skal løsrive seg helt fra foreldrene, vil venner ha stor betydning og blir overgangsobjekter fra sin familie til de selv etablerer familie. Hvis ungdom er medlem av en jevnaldersgruppe, vil det ha en modererende effekt. Utforming av ungdommers selvoppfatning og identitet vil tydelig bli preget av jevnaldrende ungdommer de er sammen med (Kvelling, 2010).

Konsekvenser av å mangle en nær venn og modererende forhold

Vennskap kan ha en lindrende virkning på negative, sårende og opprørende bemerkninger som hører med til hva mange barn erfarer. I ett vennskap kan man snakke om både det som er bra og det som er de vanskelige opplevelsene. Å ikke ha ett slikt vennskap, vil i større grad føre til følelsesmessige reaksjoner på negative kommentarer fra ungdom på samme alder. Borge (2010) viser til en studie ledet av Frank Vitaro. I studien ble det samlet data gjennom skolealder, ungdomsalder og inn i voksenalder. Studien viste at oppførselen barn hadde da de

begynte på skolen hadde vedvarende sammenheng med vennskap og mentale helseproblemer senere. Hun viser til at antisosial atferd i 6-årsalder viste en sammenheng med avvisning og få venner seinere. Studien viste at avvisning førte til ensomhet, men ikke nødvendigvis depresjon. Blant eldre ungdommer er gjengtilhørighet sterk blant gutter som er mistilpasset. En positiv side ved å bli avvist er imidlertid at usikre og antisosiale gutter skånes mot å havne i kriminelle gjenger, men de må betale en pris i form av ensomhet, og av og til depresjon. En sammenheng det vises til er imidlertid at barn ikke oppfatter avvisning i samme grad som ungdommer. Alder og forståelse for at man blir avvist er dermed to sentrale bakenforliggende faktorer for om barn såres eller ikke av utestengelse og forskjellsbehandling (Borge, 2010). Implikasjoner ved å mangle en nær venn kan i ungdomsalder se ut til å være psykiske plager, antisosial atferd og ensomhet. Alder kan se ut til å forsterke implikasjonene.

For en ungdom som deltar i en eller flere aktiviteter, vil de andre ungdommene være signifikante andre. Selv om de andre ungdommene ikke er nære og nære venner, kan de utgjøre en forskjell for hvilke konsekvenser det kan ha å være uten nære venner. Dette understrekes av Kvello (2010) som anser at barn (ungdom) ikke nødvendigvis trenger bestevenner, og hevder at det er viktigere å være sosialt akseptert og ha tilhørighet til et sosialt fellesskap.

Å høre til en liten tett gruppe med venner har vist seg å ha en modererende sammenheng på opplevelsen den enkelte har av diskriminering og plaging. Når et medlem i en gruppe blir utsatt for vonde kommentarer og diskriminerende atferd, føles det som om det ikke gjelder den enkelte, men gruppen. Gruppevennskapet kan på den måten skåne det enkelte medlem for opplevelsen av personlige angrep. Dette vennskapet i en gruppe er imidlertid noe annet, enn det nære og nære mellom to, som karakteriseres som en dyade (Borge, 2009).

3.0. Problemstillinger og hypoteser

3.1. Problemstillinger

Når Bakken (2019) presenterer de sentrale funnene i Ungdata undersøkelsen 2019, peker han på at sosial bakgrunn (sosioøkonomisk status) spiller en rolle ved at ca. dobbelt så mange ungdommer med lav som med høy sosioøkonomisk status mangler venner de kan stole på. Med andre ord er det en sammenheng mellom sosioøkonomisk status og mengden sosial kapital. Sosioøkonomisk status (SØS) er imidlertid et objektivi mål på noen av forholdene i en familie. Målet fanger opp en ungdoms tilgang til kapital, og tar opp i seg foreldrenes utdanningsnivå (kulturell kapital) og ulike materiell goder (økonomisk kapital). Summen av

disse fordeles i fem kategorier fra lavest til høyest SØS. Jamfør Bourdieus sosiale rom vil disse kategoriene fordele seg på den vertikale aksene og vil dermed også være en indikator for hvilken klasse familien og ungdommen tilhører (Veenstra, 2007). Har familien høy SØS indikerer det at de tilhører den dominerende klassen i samfunnet, har de middels SØS indikerer det at de tilhører middelklassen og har de lav SØS indikerer det at de tilhører den dominerte klassen. Den subjektive opplevelsen av tilgang på økonomisk kapital vil være en del av den enkelte ungdoms habitus. Når jeg videre skal undersøke sammenhengen mellom sosioøkonomisk status og mangel på nære venner, vil jeg ta inn både det objektive og subjektive målet.

Fritidsaktiviteter og arenaene disse foregår på (sosiale felt) er viktige for ungdommers samvær med jevnaldrende. Erfaringer fra fritidsaktiviteter gir ungdom andre erfaringer enn for eksempel situasjoner og læringsbetingelser på skolen. I lag og foreninger gis ungdom en mulighet til å utvikle seg og lærer å samhandle sosialt med andre (Bakken, 2019).

Ungdommer fra familier med lav SØS deltar imidlertid ikke like mye i organiserte aktiviteter, som ungdommer fra familier med høy SØS (Bakken, 2019). Frønes (2006) hevder også forskjeller i sosial bakgrunn og peker på at middelklassebarn preges av større organisasjonsfrekvens.

Hvis ungdom som ikke har nære venner og som kommer fra familier med lav sosioøkonomisk status likevel deltar i aktiviteter, vil det være interessant å se nærmere på sammenhenger mellom sosioøkonomisk status og vennerelasjon, samt kontrollere for deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. Videre vil det være interessant å se nærmere på sammenhengene mellom vennerelasjon og implikasjoner som atferdsproblemer eller psykiske plager.

Med bakgrunn i Bourdieus ulike former for kapital (økonomisk, kulturell og sosial) og betydningen Mead gir de signifikante andre vil jeg undersøke følgende spørsmål:

- 1. *Mangler ungdom fra familier med lite kapital oftere en nær venn enn ungdommer i familier med mye kapital?***
- 2. *Hvilke implikasjoner kan det få hvis ungdommer mangler en nær venn?***

For bedre å kunne svare på disse spørsmålene, vil jeg i neste kapittel fremsette hypoteser som kan bidra til å gi svar på spørsmålene.

3.2. Hypoteser

3.2.1. Hypotese om oftere å mangle en nær venn

Under har jeg stilt opp hypotesene som tar utgangspunkt i spørsmål 1 over og figur 1 under. Hypotesene tar sikte på å prøve sammenhenger mellom den sosioøkonomiske statusen (både objektiv og subjektiv) i en familie og ungdommers vennerelasjoner. Jeg vil også stille opp en hypotese som tar sikte på å kontrollere for deltakelse i fritidsaktiviteter for å se om sammenhengen mellom ungdommer med lav sosioøkonomisk status og ungdom som mangler en nær venn blir påvirket.

Først testes den subjektive opplevelsen ungdom har av hvor god råd familien har (subjektiv SØS) og ungdom som mangler venner. Ved å gå fra å oppleve å ha god råd til en opplevelse av å ha dårlig råd, vil jeg se om det er en sammenheng som fører til at ungdommer oftere mangler en nær venn. Den subjektive opplevelsen en ungdom har av om familien har god eller dårlig råd, handler om ungdommens habitus og selvoppfattelse.

H_{1a}: Ungdommer som opplever at familien har dårlig råd mangler oftere én nær venn, enn ungdommer som opplever at familien har god råd.

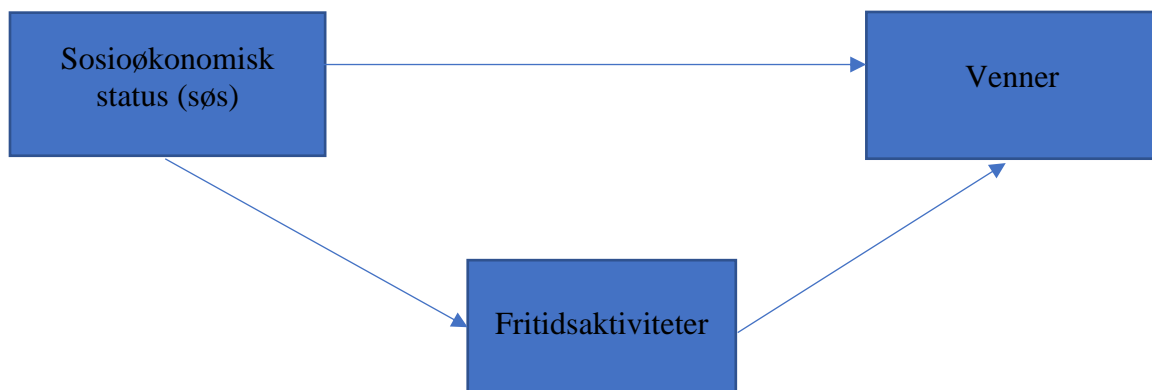
Videre vil jeg teste sammenhengen mellom et objektivt mål på sosioøkonomisk status og ungdom som mangler venner. Ved å gå fra høy til lavere sosioøkonomisk status ønsker jeg å se om det er en sammenheng som fører til at ungdom oftere mangler en nær venn. Målet på objektiv sosioøkonomisk status består av variabler som kan betegnes som økonomisk og kulturell kapital.

H_{1b}: Ungdommer i familier med lav sosioøkonomisk status mangler oftere en nær venn, enn ungdommer i familier med høy sosioøkonomisk status.

Til slutt vil jeg teste om sammenhengen mellom lav sosioøkonomisk status og ungdom som mangler en nær venn påvirkes, når ungdom deltar i fritidsaktiviteter. Målet på fritidsaktiviteter består av variabler som kan betegnes som økonomisk og/eller kulturell kapital.

H_{1c}: Sammenhengen mellom sosioøkonomisk status og ungdommer som mangler en nær venn svekkes når ungdommene deltar i fritidsaktiviteter.

Figur 1:

3.2.2. Hypotese om implikasjoner når ungdom mangler en nær venn

Hypotesen under tar utgangspunkt i figur 2, og tar sikte på å prøve sammenhengen mellom å mangle en nær venn, atferdsproblemer eller psykiske plager. Jeg stiller også opp en hypotese som tar sikte på å kontrollere for fritidsaktiviteter.

Dette vil jeg se opp mot studiene Borge (2010) viser til. En studiene peker på sammenheng mellom oppførsel ved skolestart, etablering av vennskap og mentale helseproblemer seinere. Videre viste en annen studie sammenheng mellom antisosial atferd i 6-års alder, avvisning og få venner senere. Vil svake vennerelasjoner vise en sammenheng med implikasjoner som atferdsproblemer eller psykiske plager?

Først vil jeg prøve om det er en sammenheng mellom vennerelasjon og atferdsproblemer. Ved å gå fra å ha nære venner til ikke å ha nære venner, vil jeg se om det er en sammenheng som viser at ungdom uten nære venner oftere har atferdsproblemer.

H_{2a}: Ungdom som mangler en nær venn har oftere atferdsproblemer, enn ungdom som har minst en nær venn.

På samme måte vil jeg prøve om det er en sammenheng mellom ikke å ha en nær venn og psykiske plager.

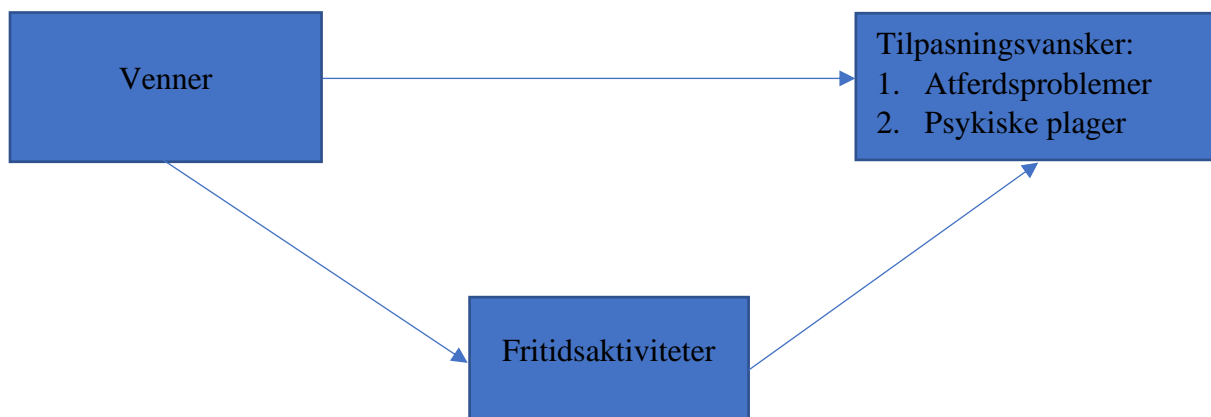
H_{2b}: Ungdom som mangler en nær venn utvikler oftere psykiske plager, enn ungdom som har minst en nær venn.

Til slutt vil jeg stille opp en hypotese som tar sikte på å kontrollere for organiserte fritidsaktiviteter.

H_{2c}: Sammenhengen mellom ungdommer som mangler en nær venn og som har atferdsproblemer svekkes, når ungdommene deltar i fritidsaktiviteter.

H_{2d}: Sammenhengen mellom ungdommer som mangler en nær venn og som har psykiske plager svekkes, når ungdommene deltar i fritidsaktiviteter.

Figur 2:

4.0. Data og metode

4.1. Data

Datamaterialet som er brukt i rapporten er hentet fra Ungdataundersøkelsene i perioden 2017 – 2019, med mer enn 300 000 respondenter. Datagrunnlaget består av lokale ungdomsundersøkelser fra hele landet og det er velferdsforskningsinstituttet NOVA og sju regionale kompetansesentre innen rusfeltet (KoRus) som tilbyr undersøkelsene.

Gjennomføringen av undersøkelsen er elektronisk og retter seg mot elever både på ungdomsskolen og i videregående skole. Elevene svarer på spørreskjemaet i skoletiden, men det er frivillig å delta. De fleste undersøkelsene på ungdomsskoletrinnet er anonyme. Svarprosenten i overnevnte treårsperiode er beregnet til 87 prosent på ungdomsskoletrinnet og 73 prosent i den videregående skolen. Når så mange deltar kan man nærmest se på undersøkelsen som en befolkningsundersøkelse (Bakken, 2019).

Variabler

Valg av variabler følger av problemstilling og hypoteser (Ringdal, 2013). De opprinnelige variablene som skal anvendes i min undersøkelse er gjengitt i tabell 1. I tabellen er variablene oppstilt slik de kommer frem av Ungdata undersøkelsen, men i mine analyser må variablene klargjøres og kodes om (Almquist, Ashir & Brännström, 2015).

For å gi en oversikt over variablene som skal brukes i analysene, har jeg i tabellen 2 gjengitt hvilket spørsmål respondentene i undersøkelsen fikk, svaralternativer (variablenes opprinnelige verdier) og hva som er de omkodede verdiene. Nederst i tabellen har jeg gjengitt generelle kontrollvariabler. I tabell 3 viser jeg deskriptiv statistikk for de samme variablene. Videre vil jeg presentere variablene som er med i mine analyser og forklare innhold og hvordan variablene er kodet.

Tabell 1 – Opprinnelige variabler

Variabler	Mean	S.D.	Min	Max	N
Vennerelasjon	1,46	,713	1	4	300790
Sosioøkonomisk status (subjektiv)	1,84	,936	1	5	295932
Sosioøkonomisk status (objektiv):					
Utdanning, far	1,32	,467	1	2	268987
Utdanning, mor	1,25	,433	1	2	274214
Antall biler i familien	2,64	,552	1	3	302980
Ferie siste år	2,91	1,073	1	4	301345
Antall PC'er/nettbrett	3,87	,444	1	4	302159
Eget soverom	1,04	,199	1	2	302594
Antall bøker hjemme	3,63	1,093	1	6	299156
Atferdsproblemer:					
Tatt varer uten å betale	1,17	,615	1	5	298059
Skulka skolen	1,59	1,033	1	5	297015
Hærverk	1,14	,508	1	5	297338
Tagging	1,06	,358	1	5	296915
Sneket/ikke betalt billett	1,59	1,110	1	5	296947
Vært ute en hel natt uten lov	1,28	,749	1	5	296864
Depressive plager:					
Følt at alt er et slit	2,26	1,022	1	4	288650
Hatt søvnproblemer	2,07	,989	1	4	289370
Følt seg ulykkelig eller trist	1,98	1,003	1	4	288811
Håpløshet om fremtiden	1,93	1,027	1	4	288259

Følt seg stiv eller anspent	1,94	,975	1	4	286963
Bekymret seg for mye	2,38	1,075	1	4	288251
Fritidsaktiviteter:					
Idrettslag	2,35	1,373	1	4	289704
Fritidsklubb	1,39	,801	1	4	281955
Religiøs forening	1,29	,700	1	4	280602
Korps/kor/orkester	1,14	,561	1	4	280200
Kultur-/musikkskole	1,23	,699	1	4	279552
Annet lag eller forening	1,49	,939	1	4	280579
Kjønn	1,50	,500	1	2	297421
Skolenivå (u. skole/vdg. skole)	1,42	,493	1	2	306498

Tabell 2 – Spørsmål til respondentene, opprinnelige- og omkodede verdier

Variabler	Beskrivelse	Opprinnelige verdier	Omkodede verdier
Vennerelasjon	Har du minst én venn som du kan stole fullstendig på og kan betro deg til om alt mulig?	1. Ja, helt sikkert 2. Ja, det tror jeg 3. Det tror jeg ikke 4. Har ingen jeg ville kalle venner, nå for tida	0. ja 1. nei
Sosioøkonomisk status (subjektiv)	Har familien din hatt god eller dårlig råd/økonomi de siste to årene?	1. Vi har hatt god råd hele tida 2. Vi har stort sett hatt god råd 3. Vi har verken hatt god råd eller dårlig råd 4. Vi har stort sett hatt dårlig råd 5. Vi har hatt dårlig råd hele tida	0. god råd 1. dårlig råd
Sosioøkonomisk status (objektiv)	Høyere utdanning, far? Høyere utdanning, mor?	1. ja 2. nei 1. ja 2. nei	1. lav søs 2. middels lav søs 3. middels søs 4. middels høy søs

	<p>Eget soverom?</p> <p>Har familien bil?</p> <p>Ferie siste år?</p> <p>Antall datamaskiner eller nettbrett i familien?</p> <p>Antall bøker?</p>	<p>1. ja 2. nei</p> <p>1. nei 2. ja, en 3. ja, to eller flere</p> <p>1. nei 2. en gang 3. to ganger 4. mer enn to ganger</p> <p>1. ingen 2. en 3. to 4. mer enn to</p> <p>1. ingen 2. mindre enn 20 3. 20 – 100 4. 100 – 500 5. 500 – 1000 6. mer enn 1000</p>	<p>5. høy søs (Bakken, 2019)</p> <p>I SPSS blir de ulike SØS kategoriene kodet til dummyer.</p>
Fritidsaktiviteter	<p>Hvor mange ganger den siste måneden har du vært med på aktiviteter, møter eller øvelser i følgende organisasjoner, klubber eller lag?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Idrettslag - Fritidsklubb/ungdomshus/ungdomsklubb - Religiøs forening - Korps, kor, orkester - Kulturskole/musikkskole - Annen organisasjon, lag eller forening 	<p>Variablene har like svaralternativer:</p> <p>1. ingen ganger 2. 1-2 ganger 3. 3-4 ganger 4. 5 ganger eller oftere</p>	<p>0. ingen deltakelse 1. lav deltakelse 2. middels deltakelse 3. høy deltakelse</p> <p>I SPSS blir de ulike aktivitetsnivåene kodet til dummyer.</p>

Atferdsproblemer	<p>Hvor mange ganger har du vært med på eller gjort noe av dette det siste året (de siste 12 månedene)?</p> <ul style="list-style-type: none"> - tatt med deg varer fra butikk uten å betale - skulka skolen - gjort hærverk - tagget - lurt deg fra å betale på kino, buss, tog e.l. - vært borte en hel natt uten at foreldrene dine visste hvor du var 	<p>Variablene har like svaralternativer:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ingen ganger 2. 1 gang 3. 2-5 ganger 4. 6-10 ganger 5. 11 ganger eller mer 	<ol style="list-style-type: none"> 0. 0 – 5 ganger 1. 6 ganger eller mer
<p>Psykiske plager (gjennomsnittsvariabel, min. 3 må besvares)</p>	<p>Har du i løpet av den siste uka vært plaget av noe av dette:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Følt at alt er et slit - Hatt søvnproblemer - Følt deg ulykkelig, trist eller deprimert - Følt håpløshet med tanke på framtida - Følt deg stiv eller anspent - Bekymret deg for mye om ting 	<p>Variablene har like svaralternativer:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ikke plaget 2. lite plaget 3. ganske mye plaget 4. veldig mye plaget 	<ol style="list-style-type: none"> 0. lite eller ikke plaget 1. mye plaget
Kjønn	Er du gutt eller jente?	<ol style="list-style-type: none"> 1. gutt 2. jente 	<ol style="list-style-type: none"> 0. gutt 1. jente
Skolenivå	Ungdomsskole eller videregående skole?	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ungdomsskole 2. Videregående skole 	<ol style="list-style-type: none"> 0. Ungdomsskole 1. Videregående skole

Tabell 3 - deskriptiv statistikk:

Variabler	N	Min	Max	Mean	S.D.
Vennerelasjon (mangler en nær venn = 1)	300 790	0	1	,099	,298
Atferdsproblemer (problemer = 1)	298 941	0	1	,071	,257
Depressive plager (plaget = 1)	290 217	0	1	,177	,382
Sosioøkonomisk status (SØS):					
- subjektiv (ref. = dårlig råd)	295 932	0	1	,053	,225
- objektiv (dummy i SPSS):	305 536	1	5	3,010	1,418
• Lav SØS	61105	0	1		
• Middels lav SØS	60533	0	1		
• Middels SØS	60517	0	1		
• Middels høy SØS	61370	0	1		
• Høy SØS (ref.)	62011	0	1		
Fritidsaktiviteter (dummy i SPSS):	295 407	0	3	1,982	,496
• Ingen deltakelse (ref.)	69690	0	1		
• Lav deltakelse	29647	0	1		
• Middels deltakelse	32094	0	1		
• Høy deltakelse	163 976	0	1		
Generelle kontrollvariabler:					
- Kjønn (ref. = gutt)	297 421	0	1	,497	,499
- Skolenivå (ref. = ungdomsskole):	306 498	0	1	,416	,493

Vennerelasjon

Analysene som skal finne svar på problemstillingene, og som tar utgangspunkt i figur 1 og 2 (side 21 og 22). I den første delen av analysen vil jeg bruke en avhengig variabel som måler hvordan respondentene opplever nærhet og nærhet til sine venner. Venner-variabelen knytter seg til følgende spørsmål: «Har du minst én venn som du kan stole fullstendig på og kan betro deg til om alt mulig»? Svaralternativene er: 1 «Ja, helt sikkert», 2 «Ja, det tror jeg», 3 «Det tror jeg ikke» og 4 «Har ingen jeg vil kalle venner, nå for tida». Variabelen blir kodet om til en dikotom variabel med verdiene 0 og 1, der verdien 0 representerer de som har en nær venn (har svart 1 eller 2). Verdien 1 representerer de som ikke har en nær venn (har svart 3 og 4).

Atferdsproblemer og depressive plager

I den andre delen av analysen er jeg interessert i å se på implikasjoner for ungdommer som ikke har en nær venn. Implikasjonene er målt med to avhengige variabler, der den ene måler atferdsproblemer og den andre måler psykiske plager.

Atferdsproblemer måles med en indikator, som tar i bruk seks variabler fra en samling variabler som måler ulike regelbrudd. De aktuelle variablene måler hvor ofte respondentene har deltatt i ulike aktiviteter som defineres som problematferd. Respondentene får spørsmålene: «Hvor mange ganger har du vært med på eller gjort noe av dette det siste året (de siste 12 månedene)? 1) «Tatt med deg varer fra butikk uten å betale», 2) «Med vilje ødelagt eller knust vindusruter, buss seter, postkasser eller lignende (gjort hærverk)», 3) «Sprayet eller tagget ulovlig på vegger, bygninger, tog, buss eller lignende», 4) «Lurt deg fra å betale kino, idrettsstevner, buss, tog eller lignende», 5) «Vært borte en hel natt uten at foreldrene dine visste hvor du var» og 6) «Skulka skolen». Svaralternativene er: 1 «Ingen ganger», 2 «1 gang», 3 «2 – 5 ganger», 4 «6 – 10 ganger» og 5 «11 ganger eller mer». Når denne indikatoren lages trekkes det imidlertid samtidig fra 1 på alle variablene slik at de varierer fra 0 - 4. De som svarer høyest på alle seks variabler kastet ut. Det vil si at de som får summen 24 blir tatt ut av analysen. Den høyeste summen man kan oppnå er dermed 23. Variabelen blir til slutt omgjort til en dikotom variabel der verdien 0 representerer de som har begått 0 – 5 regelbrudd, mens de som representerer verdien 1 har begått 6 eller flere regelbrudd.

Psykiske plager er konstruert basert på følgende spørsmål: «Har du i løpet av den siste uka vært plaget av noe av dette; 1) «Følt at alt er et slit», 2) «Hatt søvnproblemer», 3) «Følt deg ulykkelig», 4) «Trist eller deprimert», 5) «Følt håpløshet med tanke på framtida», 6) «Følt deg stiv eller ansent» og 7) «Bekymret deg for mye om ting». Svaralternativene er: 1 «Ikke plaget i det hele tatt», 2 «Lite plaget», 3 «Ganske plager» og 4 «Veldig mye plaget». Av disse variablene lager jeg en ny indikator, som baserer seg på hva en respondent i gjennomsnitt har svart på de ovenstående spørsmålene. Minst to av spørsmålene må være besvart.

Gjennomsnittsindikatoren blir så omkodet til en dummy. De som i gjennomsnitt svarer under 3 får verdien 0 (lite plaget), mens de som i gjennomsnitt svarer 3 eller høyere får verdien 1 (mye plaget).

Sosioøkonomisk status

Det subjektive målet på sosioøkonomiske status, til respondentens familie, er en variabel som baserer seg på følgende spørsmål: Har familien din hatt god eller dårlig råd/økonomi de siste

to årene? Svaralternativene er: 1 «Vi har hatt god råd hele tida», 2 «Vi har stort sett hatt god råd», 3 «Vi har verken hatt god råd eller dårlig råd», 4 «Vi har stort sett hatt dårlig råd» og 5 «Vi har hatt dårlig råd hele tida». Denne variabelen er videre forenklet og kodet om til en dummy hvor 0 representerer svaralternativ 1, 2 og 3 (god råd) og 1 representerer svaralternativ 4 og 5 (dårlig råd).

Det objektive målet på sosioøkonomisk status er en indikator som tar opp i seg sju variabler, som gir et objektivt mål på en families sosioøkonomiske status ved å summere svarene.

To variabler gjelder far og mors utdanningsnivå og skal bare besvares hvis respondenten har kontakt med begge foreldrene. Disse to variablene blir videre omkodet til én variabel som har verdiene 0 – ingen av foreldrene har høyskoleutdanning, 1,5 – en har høyskoleutdanning og 3 – begge har høyskoleutdanning.

Om familien har bil blir også målt, der 1 står for «Nei», 2 «Ja, én» og 3 «Ja, to eller flere».

Videre ble respondentene spurt om de har eget soverom hvor 1 er «ja» og 2 «nei». Så blir det målt hvor mange datamaskiner eller nettbrett familien har. Alternativene er 1 «ingen», 2 «en», 3 «To» og 4 «Mer enn to».

Hvor mange ganger de har reist et sted på ferie med familien det siste året har svaralternativene 1 «ingen ganger», 2 «en gang», 3 «to ganger» og «mer enn to ganger».

Hvor mange bøker det er hjemme hos respondenten, der 1 er «ingen bøker», 2 «mindre enn 20 bøker», 3 «20 – 100 bøker», 4 «100 – 500 bøker», 5 «500 – 1000 bøker» og 6 «mer enn 1000 bøker».

I denne sumindikatoren blir først variablene omkodet og gitt en svarskala som fungerer sammen i et samlemål. Videre lages en indikator som tar ut et samlemål av gjennomsnittene av variablene. Til slutt grupperes samlemålet i 5 like store grupper (hver gruppe består av ca. 20 % av N). Gruppene blir skalert fra lav til høy søs; lav, middels lav, middels, middels høy og høy (bakken, 2019).

Organiserte fritidsaktiviteter

Indikatoren som måler respondentens aktivitet på fritiden, tar opp i seg seks variabler.

Respondenten får følgende spørsmål til hver enkelt aktivitet: Hvor mange ganger den siste måneden har du vært med på aktiviteter, møter eller øvelser i følgende organisasjoner, klubber eller lag? «Idrettslag, Fritidsklubb / ungdomshus / ungdomsklubb», «Religiøs forening», «Korps, kor, orkester», «Kulturskole / musikkskole» og/eller «Annen organisasjon, lag eller forening». Svaralternativene som knytter seg til de ulike aktivitetene er: 1 «ingen ganger», 2

«1-2 ganger», 3 «3-4 ganger» og 4 «5 ganger eller oftere». Til slutt kodes variablene om til en indikator hvor 0 representerer de som ikke har deltatt i på en fritidsaktivitet den siste måneden, 1 representerer de med lav deltakelse (1- 2 ganger), 2 representerer de med middels deltakelse (3 – 4 ganger) og 3 representerer de som har hatt høy deltakelse (mer enn 4 ganger).

Kontrollvariabler

I analysene vil jeg også kontrollere for kjønn og skolenivå. Variabelen som måler kjønn, er dikotom, og respondentene får spørsmålet: Er du gutt eller jente? Svaralternativene er: 1 «gutt» og 2 «jente». Variabelen kodes om de som har svart gutt gis verdien 0 og jenter gis verdien 1. Variabelen skolenivå er enten verdien 1 for ungdomsskole eller verdien 2 for videregående skole. Variabelen kodes om til en dummy slik at ungdomsskole gis verdien 0 og videregående får verdien 1. Denne verdien vil også indikere aldersforskjeller mellom respondentene.

4.2. Metode

Når dataene analyseres, har jeg benyttet forskjellige metoder. For det første har jeg tatt ut deskriptiv statistikk av alle variablene som er med i mine analyser. Disse vises i tabell 1 og viser gjennomsnitt (Mean), standardfeil (S.D.), minimum, maksimum og størrelsen på utvalget (N). Videre har jeg kodet om variablene, som vist i tabell 2 og 3 over. Så har jeg gjennomført logistisk binær regresjon, både bivariat og multivariat.

Regresjonsanalyse er i utgangspunktet valgt fordi jeg vil kontrollere for en tredje variabel samt to kontrollvariabler. Hvorfor logistisk- og ikke lineær regresjon? Lineær regresjon krever at den avhengige variabelen kan rangeres og har en logisk rekkefølge. I tillegg må den ha minst fem verdier. Det er imidlertid mange studier som ikke kan oppfylle dette kravet, som har variabler på nominalnivå eller ordinalnivå med få verdier, og da kan logistisk regresjon benyttes (Johannessen, 2009). I medisin er det vanlig å bruke logistisk regresjon i studier hvor man er interessert å undersøke om en tilstand har effekt på en annen tilstand, for eksempel om høyt blodtrykk øker risikoen for å dø av hjerte- og karsykdommer, hvor død registreres ved en ja/nei variabel. Når man skal analysere dataene vil man i en logistisk regresjonsmodell ha mulighet for å modellere for sannsynlighet, det vil si sannsynlighet for død (Thoresen, 2017). Logistisk binær regresjon ble derfor valgt da de avhengige variablene i mine modeller er dikotome. Jeg skal analysere sammenhenger hvor utfallet er om; noen har eller mangler en nær venn, har eller har ikke atferdsproblemer og har lite eller mye psykiske plager. De er med andre ord «enten eller» kategorier og kan gis verdien 0 eller 1.

Per definisjon er regresjonen av en avhengig variabel på en uavhengig variabel den gjennomsnittlige verdi av den avhengige variabelen i de ulike gruppene som defineres av den uavhengige variabelen. Hvis den avhengige variabelen er dikotom, med verdiene 0 og 1, så vil gjennomsnittet være lik andelen med verdien 1. Har for eksempel et utvalg på 120 personer, 48 med verdien 0 og 72 med verdien 1, så blir snittet $(48 * 0 + 72 * 1) / 120 = 0,60$ (60 %). Det vil si at regresjonen av en dikotom avhengig variabel på en uavhengig variabel er en tabell eller figur som viser hvordan andelen som har verdien 1 på den avhengige variabelen endrer seg med den uavhengige variabelen (Skog, 2004).

Logistiske regresjonsmodell

Den logistiske transformasjonen er kjernen i logistisk regresjon, og det første trinnet er å omforme sannsynligheter til odds. I eksempelet over var det en andel på 0,60 som hadde verdien 1, dvs. at sannsynligheten for å ha verdien 1 var 60 %. Odds er en tilsvarende proporsjon og et estimat for sannsynligheten (P). Oddsen for å ha 1: $O = P / (1 - P)$, det vil si $0,60 / 0,40 = 1,5$. Oddsen for å ha 0 er $0,40 / 0,60 = 0,67$. I logistisk regresjon er den avhengige variabelen logiten, L_i og logiten er den naturlige logaritmen av oddsen for $Y = 1$: $L_i = \ln(O) = \ln [P / (1 - P)]$, der \ln står for den naturlige logaritmen.

Den avhengige variabelen kan med dette fritt variere mellom pluss og minus uendelig og den logistiske regresjonsmodellen kan nå defineres: $Logit(y) = \beta_0 + \beta_1 X_{1i} + \beta_2 X_{2i} + \dots + \beta_x X_{xi}$ Logiten er her en lineær funksjon av x-variablene, noe som betyr at sannsynligheten (P) er en ikke-lineær funksjon av x-variablene (Ringdal, 2013).

Analytisk prosedyre

Først skal jeg gjennomføre bivariate analyser. Formelen for bivariat logistisk regresjon er:

$$Logit(y) = \beta_0 + \beta_1 X_1$$

der y er den avhengige variabelen, X_1 er uavhengig variabel, β_0 er koeffisienten i konstantleddet og β_1 er koeffisienten for X_1 .

Jeg starter med analysen som har vennerelasjon som avhengig variabel. Jeg vil se på bivariat sammenheng med følgende uavhengige variabler; subjektiv og objektiv sosioøkonomisk status, fritidsaktiviteter, kjønn og skolenivå.

Videre ser jeg på sammenhengene mellom problematferd som avhengig variabel og vennerelasjon, fritidsaktiviteter, kjønn og skolenivå, som uavhengige variabler. Så ser jeg på sammenhengen mellom den avhengige variabelen psykiske plager og vennerelasjon, fritidsaktiviteter, kjønn og skolenivå.

Etterpå gjennomfører jeg multivariate logistiske regresjoner, og nå utvides formelen til:

$$\text{Logit}(y) = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_i X_i$$

Jeg vil gjennomføre tre egne analyser med de samme avhengige variablene som i de bivariate analysene. Med disse gjennomfører jeg stegvis logistisk regresjonsanalyse.

Vennerelasjon

I den første modellen vil jeg stille opp den bivariate sammenhengen mellom vennerelasjon og subjektiv og objektiv SØS:

$$\text{logit}(\text{venner}) = \beta_0 + \beta_1 \text{SØS subj} \quad (1),$$

$$\text{logit}(\text{venner}) = \beta_0 + \beta_1 \text{SØS obj} \quad (1),$$

der β_0 er konstantleddet og β_1 er koeffisienten for henholdsvis subjektiv og objektiv SØS, som multipliseres med verdien av SØS-variablene.

I neste modell er en regresjon av vennerelasjon på subjektiv og objektiv SØS for å se etter endringer i koeffisientene i SØS-variablene. Dette er modell 2:

$$\text{logit}(\text{venner}) = \beta_0 + \beta_1 \text{SØS subj} + \beta_2 \text{SØS obj} \quad (2)$$

I modell 3 kontrollerer jeg for deltakelse i fritidsaktiviteter for å se om endringer i β_1 og β_2

$$\text{logit}(\text{venner}) = \beta_0 + \beta_1 \text{SØS subj} + \beta_2 \text{SØS obj} + \beta_3 \text{fritidsaktiviteter} \quad (3)$$

I den siste modellen kontrollerer jeg for kjønn og skolenivå. Dette for å se om koeffisientene endrer seg med generelle kontrollvariabler.

$$\text{logit}(\text{venner}) = \beta_0 + \beta_1 \text{SØS subj} + \beta_2 \text{SØS obj} + \beta_3 \text{fritidsaktiviteter} + \beta_4 \text{kjønn} + \beta_5 \text{skolenivå} \quad (4)$$

Atferdsproblemer og psykiske plager

Her skal jeg analysere sammenhengen mellom den uavhengige variabelen vennerelasjon og de avhengige variablene atferdsproblemer og psykiske plager (heretter utfall).

Dette er modell 1:

$$\text{logit}(\text{utfall}) = \beta_0 + \beta_1 \text{vennerelasjon} \quad (1),$$

der β_0 er konstant og regresjonen er i denne første modellen bivariat. Videre vil jeg også i disse analysene kontrollere sammenhengen for fritidsaktiviteter i modell 2 og se om koeffisientene β_0 og β_1 endrer seg.

$$\text{logit}(\text{utfall}) = \beta_0 + \beta_1 \text{vennerelasjon} + \beta_2 \text{fritidsaktiviter} \quad (2)$$

Videre vil jeg i modell 3 kontrollere for kjønn i den hensikt å se om kjønn kan påvirke sammenhengene:

$$\text{logit}(\text{utfall}) = \beta_0 + \beta_1 \text{vennerelasjon} + \beta_2 \text{fritidsaktiviteter} + \beta_3 \text{kjønn} \quad (3)$$

til slutt, i modell 4, kontrollerer jeg for skolenivå, som representerer en forskjell i alder og skolemiljø.

$$\text{logit}(\text{utfall}) = \beta_0 + \beta_1 \text{vennerelasjon} + \beta_2 \text{fritidsaktiviteter} + \beta_3 \text{kjønn} + \beta_4 \text{skolenivå} \quad (4)$$

4.3. Pålitelighet, gyldighet og svakheter

Pålitelighet relaterer seg til begrepet reliabilitet og handler om nøyaktigheten til dataene i undersøkelsen. Hvilke data brukes, hvordan er de samlet inn og hvordan er de bearbeidet?

Dette er spørsmål som besvares gjennom redegjørelsen for data og metode, men hvor godt dekker dataene som brukes virkeligheten? Eller, hvor gyldige er dataene?

Gyldighet relaterer seg til begrepet validitet, og det skiller mellom ulike former for validitet. Jeg vil videre redegjøre for begrepsvaliditet som handler om relasjonen mellom fenomenet som undersøkes og de konkrete dataene (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016).

Undersøkelsen har tre avhengige variabler som representerer fenomenene; vennerelasjon, atferdsproblemer og psykiske plager. Jeg vil videre redegjøre for validiteten til disse fenomenene. Vennerelasjon baserer seg kun på en variabel for å måle om respondenten har minst en nær venn. Det er den samme variabelen som er brukt som hovedindikator i Ungdata-rapportene (Bakken, 2019). Jeg har imidlertid kodet denne variabelen om til en dikotom variabel. Variabelen fordeler seg imidlertid på samme måte som den blir presentert i Ungdata-rapporten, der det oppgis at nær 10 % mangler en venn.

Når det gjelder indikatoren for atferdsproblemer, baserer den seg på spørsmålsbatteri i ungdataundersøkelsen hentet fra en skala for problematferd i den amerikanske studien, National Youth Longitudinal Study, og Ung i Norge-undersøkelsene (Frøyland, 2017). Et spørsmål som reiser seg, er imidlertid om man kan stole på selvrapporterte regelbrudd. En amerikansk studie konkluderer med at det er stort samsvar mellom selvrapportert kriminalitet og offisielle doms- og sakregistre (Huizinga & Elliot, 1986). Indikatoren er dikotom, og de som er definert til å ha atferdsproblemer utgjør 7 %. Dette samsvarer med en amerikansk studie som har studert barn og ungdommer. Studien kom fram til at 7 % av tenåringer har

atferdsproblemer (Kazdin, 2001). Indikatoren for psykiske plager baserer seg også på et spørsmålsbatteri i Ungdata som er brukt i tidligere forskning, Hopkins Symptom Checklist og Depressive Mood Inventory (Frøyland, 2017). Hopkins Symptom Checklist og Depressive Mood Inventory inneholder mange flere spørsmål enn de som er tatt inn i Ungdata-undersøkelsen, men andre studier viser å ha god validitet selv med langt færre spørsmål (Strand, Dalgard, Tambs, & Rognerud, 2003). Indikatoren for depressive plager som brukes i denne undersøkelsen er dikotom, og de som er ganske mye plaget og veldig mye plaget, defineres som de med psykiske plager i min undersøkelse. Disse utgjør nær 18 % av respondentene. Folkehelseinstituttet har holdt sammen informasjon fra flere større norske undersøkelser, og antar at 15 – 20 % av barn og unge under 18 år som har nedsatt funksjon på grunn av psykiske vansker (Mathiesen, 2009).

Når det gjelder svakheter med undersøkelsen vil jeg peke på at det ikke er tatt inn variabler som kontrollerer for andre relasjoner enn den ene vennerelasjon-variabelen, som måler om respondentene har en nær venn. Ungdata har variabler som måler flere nære relasjoner, på skole, hjemme og i nærmiljøet. Ved å sammenstille flere av disse variablene kunne man også ha konstruert et mer objektivt bilde av hvem ungdommene med svake vennerelasjoner er. I tillegg burde også variabelen om nettvenner vært tatt inn som en kontrollvariabel.

5.0. Resultat

I dette kapittelet vil jeg presentere mine funn og analyser. Først presenterer jeg bivariante logistiske regresjonsanalyser med de avhengige variablene; vennerelasjon, atferdsproblemer og psykiske plager. Så vil jeg presentere de multivariate regresjonsanalysene med de samme avhengige variablene. Når jeg skal tolke funnene i analysene vil jeg kommentere oddsene (b) og oddsratene ($\text{Exp}(B)$). I tillegg vil jeg trekke ut og presentere predikerte sannsynligheter.

5.1. Bivariate logistiske analyser

Bivariat logistisk regresjonsanalyse med «vennerelasjon» som avhengig variabel

Den avhengige variabelen vennerelasjon fordeler seg med 90,1 % som har nære og nære venner og 9,9 % har ikke det de kan kalle nære og nære venner (N = 300 790).

Tabell 4 under viser en bivariat logistisk regresjon hvor sammenhengene testes mellom den avhengige variabelen vennerelasjon og de uavhengige variablene; subjektiv og objektiv sosioøkonomisk status, fritidsaktiviteter, kjønn og skolenivå.

Tabell 4 – bivariat logistisk regresjon med vennerelasjon som avhengig variabel

Ungdom som ikke har nære venner = 1	b(SE)	Exp(B)
Sosioøkonomisk status – subjektiv (ref.: god råd)	,912(,022) ***	2,489
Konstant	-2,298(,007) ***	,100
Sosioøkonomisk status – objektiv (ref.: høy søs):		
- Lav SØS	,583(,020) ***	1,792
- Middels lav SØS	,328(,021) ***	1,388
- Middels SØS	,176(,021) ***	1,192
- Middels høy SØS	,056(,022) *	1,057
Konstant	-2,470(,016) ***	,085
Fritidsaktiviteter (ref.: ingen deltakelse i fritidsaktiviteter):		
- Lav aktivitet	-,143(,023) ***	,867
- Middels aktivitet	-,243(,023) ***	,784
- Høy aktivitet	-,404(,015) ***	,668
Konstant	-1,977(,012) ***	,138
Kjønn (ref.: gutt)	-,128(,013) ***	,880
Konstant	-2,168(,009) ***	,114
Skolenivå (ref.: ungdomsskole)	-,032(,013) *	,969
Konstant	-2,186(,019) ***	,112
N = 279 728		

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Sosioøkonomisk status

Først testes sammenhengen mellom subjektiv sosioøkonomisk status (SØS) og vennerelasjon. Sammenhengen viser en positiv odds (b), som innebærer at sannsynligheten for at fenomenet inntreffer, det vil si å ha verdi 1 på den avhengige variabelen, øker med stigende verdi på den uavhengige variabelen, her når man går fra 0 til 1. Å mangle en nær venn gir en oddsrate (Exp(B)) på 2,498, når respondenten rapporterer at familien har lav subjektiv SØS. Det vil si at ungdom som rapporterer at familien har lav subjektiv SØS har 149,8 % høyere odds for å mangle en nær venn, enn ungdom som rapporterer at familien har høy SØS (utregning fra oddsrate til prosent: $100(OR - 1) = 100(2,498-1) = 149,8 \%$).

Videre har konstanten negativ odds, som tyder på at de med høy subjektiv sosioøkonomisk status mangler sjeldnere en nær venn, sammenlignet med de med lav subjektiv SØS.

Oddsraten i konstantleddet er 0,1. Det vil si at for ungdom som rapporterer at familien har god

råd, er det en andel på 9 prosent ($0,1/(1+0,1) = 0,09$), som mangler en nær venn.

Koeffisientene er signifikant på 0,001-nivået.

Når det gjelder sammenhengen mellom den objektive sosioøkonomiske statusen og vennerelasjon, har den objektive SØS-variabelen positive verdier, som indikerer at sannsynligheten for at den avhengige variabelen har verdien 1 øker når verdien på den uavhengige søs-variabelen stiger med en verdi (0 – 1). Oddsraten viser også at den stiger fra 1,057 ved middels høy SØS til 1,792 ved lav SØS. Det vil si at oddsen for å mangle en nær venn, når respondenten rapporterer en objektiv lav SØS, øker med 79 %, sammenlignet med respondenter med objektiv høy SØS.

Høy SØS er referanse. Konstantleddet har en negativ odds som indikerer at det er sjeldnere at en respondent med høy SØS rapporterer å mangle en nær venn, enn å rapportere å ha en nær venn. Oddsraten i konstantleddet er 0,085. Gruppen respondenter med høy SØS som svarer de mangler en nær venn utgjør dermed en andel på 7,8 %. Koeffisientene er signifikant på nivået 0,001-nivået, unntatt middels høy SØS som er signifikant på 0,05-nivået.

Fritidsaktiviteter

Oddsene er negativ for de ulike variablene for deltakelse i fritidsaktiviteter (lav – høy deltakelse). Det vil si at sannsynligheten for å for å ha en nær venn øker når variablene øker med en verdi. Oddsratene (0,867, 0,784 og 0,668) tilsier at oddsen for å mangle en nær venn minker med 13 % ved lav-, 21,5 % ved middels- og 33 % ved høy deltakelse.

Konstantleddet har en negativ odds. Det vil si at selv om man ikke deltar i fritidsaktiviteter er det mest sannsynlig at respondentene representerer gruppen som representer verdien 0 på den avhengige variabelen. Det vil si at det er mest sannsynlig å ha en nær venn. Oddsrate for konstantleddet er 0,138. Det vil si at andelen som mangler en nær venn er 12 %.

Koeffisientene er signifikante på 0,001-nivået.

Kjønn

Når det gjelder oddsen for respondentene å mangle en nær venn, så minker sannsynligheten for å mangle en nær venn når verdien på den uavhengige variabelen øker med en. Det vil si når den går fra gutt til jente. Oddsrate for å mangle en nær venn er 0,880, det vil si at oddsen for å mangle en nær venn er 12 % lavere når man er jente, enn gutt.

Oddsene i konstantleddet har en negativ verdi, som tilsier at det mindre sannsynlig at en gutt rapporterer å mangle en nær venn, enn å rapportere å ha en nær venn.

Oddsrate i konstantleddet er 0,114 og forteller at gutter utgjør en andel på 10 % som ikke har en nær venn. Koeffisientene er signifikant på 0,001-nivået.

Skolenivå

Oddsene for å mangle en nær venn er negativ og betyr at det er mindre sannsynlig å mangle en nær venn i videregående skole, enn i ungdomsskolen. Oddsraten (0,969) forteller at oddsene for å mangle en nær venn er 3 % lavere når man er elev i videregående skole, sammenlignet med elever i ungdomsskolen. Variabelen skolenivå skiller respondentene mellom ungdomsskole og videregående skole.

Oddsene i konstantleddet har negativ verdi. Det vil si at det er mindre sannsynlig at en elev i ungdomsskolen rapporterer å mangle en nær venn, enn å ha en nær venn. Oddsraten på 0,112 forteller at elever i ungdomsskolen utgjør en gruppe på 10 % som mangler en nær venn. Signifikansnivået er på 0,5-nivået.

Bivariat logistisk regresjonsanalyse med «atferdsproblem» som avhengig variabel

Den avhengige variabelen atferdsproblemer fordeler seg med 92,8 % som ikke har eller har lite atferdsproblemer og 7,2 % som har mye atferdsproblemer (N = 298941). Tabell 5 under viser en bivariat logistisk regresjon hvor sammenhengene testes mellom den avhengige variabelen atferdsproblemer og de uavhengige variablene; vennerelasjon, fritidsaktiviteter, kjønn og skolenivå. Kjønn og skolenivå anses som generelle kontrollvariabler.

Tabell 5 – bivariat logistisk regresjon med atferdsproblemer som avhengig variabel

Ungdom med atferdsproblemer = 1	b(SE)	Exp(B)
Vennerelasjon (ref.: har nær venn)	,266(,023) ***	1,304
konstant	-2,612(,008) ***	,073
Fritidsaktiviteter (ref.: ingen deltakelse):		
- Lav aktivitet	-,237(,027) ***	,789
- Middels aktivitet	-,449(,028) ***	,638
- Høy aktivitet	-,361(,027) ***	,697
konstant	-2,322(,014) ***	,098
Kjønn (ref.: gutt)	-,714(,015) ***	,490
konstant	-2,278(,009)	,103
Skolenivå (ref.: ungdomsskole)	,601(,015) ***	1,825
konstant	-3,470(,024) ***	,031
N = 283 611		

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Vennerelasjon

Oddsene til variabelen er positiv, noe som innebærer at sannsynligheten for at en respondent har atferdsproblemer øker hvis man ikke har en nær venn. Oddsraten er 1,304. Det vil si at oddsene for atferdsproblemer er 30 % høyere for respondenter uten en nær venn, enn for respondenter med en nær venn.

Konstantleddet har en negativ odds, som indikerer at det er mindre sannsynlig å ha atferdsproblemer når respondenten har en nær venn, enn når respondenten mangler en nær venn. Oddsraten i konstantleddet er ,073. Det vil si at gruppa som har en nær venn, og som har atferdsproblemer, utgjør 6,8 %. Koeffisientene er signifikante på 0,001-nivået.

Fritidsaktiviteter

Oddsene er negativ for de ulike kategoriene for deltakelse i fritidsaktiviteter (lav, middels og høy deltakelse). Det vil si at oddsene for ikke å ha atferdsproblemer øker når variablene øker med en verdi. Oddsratene er mindre enn 1, så sannsynligheten for å ha atferdsproblemer minker med 21 % ved lav deltakelse, 36 % ved middels deltakelse og 30 % ved høy deltakelse.

Konstantleddet har negativ odds. Det vil si at om man ikke deltar i fritidsaktiviteter er det mest sannsynlig at respondentene representerer gruppen som representer verdien 0 på den avhengige variabelen. Det vil si at det er mest sannsynlig å ikke ha atferdsproblemer. Oddsraten for konstantleddet er ,098. Det vil si at andelen som ikke deltar på fritidsaktiviteter er 8,9 %. Koeffisientene er signifikante på 0,001-nivået.

Kjønn

Oddsene er negativ. Det vil si at sannsynligheten for å ha atferdsproblemer minker når verdien på den uavhengige variabelen øker. Det vil si når den går fra gutt til jente. Oddsraten (,490) forteller oss at oddsene for å ha atferdsproblemer er 51 % lavere når man er jente, enn gutt.

Konstantleddet har negativ odds, som tilsier at det er mest sannsynlig at en gutt rapporterer å ikke ha atferdsproblemer. Oddsraten i konstantleddet på 0,103 forteller at gutter utgjør en andel på 9,3 % som har atferdsproblemer. Koeffisientene er signifikante på 0,001-nivået.

Skolenivå

Oddsene er positiv, noe som innebærer at sannsynligheten for at en respondent har atferdsproblemer øker hvis man går i videregående skole. Oddsraten for skolenivå er 1,825. Det vil si at oddsene for atferdsproblemer for respondenter i videregående skole er 82,5 % høyere enn for respondenter i ungdomsskole.

Konstantleddet har odds med negativ verdi. Det er dermed mindre sannsynlig at en

respondent som går i ungdomsskolen har atferdsproblemer, enn å ha atferdsproblemer. Oddsraten på 0,031, tilsier at andelen respondenter i ungdomsskolen som har atferdsproblemer er 3 %. Koeffisientene er signifikante på 0,001-nivået.

Bivariat logistisk regresjonsanalysene med «psykiske plager» som avhengig variabel

Den avhengige variabelen psykiske plager fordeler seg med 82,2 % som er lite plaget og 17,8 % som er mye plaget (N = 306 498). Tabell 6 under viser en bivariat logistisk regresjon hvor sammenhengene som hypotesen om psykiske plager testes. De uavhengige variablene er vennerelasjon, fritidsaktiviteter, kjønn og skolenivå. Kjønn og skolenivå er kontrollvariabler.

Tabell 6 – logistisk regresjon med psykiske plager som avhengig variabel

Mye psykisk plaget = 1	b(SE)	Exp(B)
Vennerelasjon (ref.: har nære venner)	,869(,014) ***	2,385
konstant	-1,645(005) ***	,193
Fritidsaktiviteter (ref.: ingen deltakelse):		
- Lav aktivitet	-,221(,018) ***	,802
- Middels aktivitet	-,413(,018) ***	,661
- Høy aktivitet	-,560(,012) ***	,571
konstant	-1,178(,009) ***	,308
Kjønn (ref.: gutt)	1,215(,011) ***	3,370
konstant	-2,274(,009) ***	,103
Skolenivå (ref.: ungdomsskole)	,446(,010) ***	1,562
konstant	-1,737(,007) ***	,176
N = 277 849		

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Vennerelasjon

Oddsene til variabelen er positiv noe som innebærer at sannsynligheten for at en respondent er mye psykisk plaget øker hvis man ikke har en nær venn. Oddsraten er 2,385. Det vil si at sannsynligheten for en respondent å være mye psykisk plaget er 138,5 % høyere for respondenter uten en nær venn, sammenlignet med respondenter som har en nær venn.

Konstantleddet har negativ odds, som indikerer at det er mindre sannsynligheten å være mye psykisk plaget når respondenten har nære venner. Oddsraten i konstantleddet er 0,193. Det vil si at gruppa som har en nær venn, og som er mye psykisk plaget, utgjør 16 %.

Koeffisientene er signifikante på 0,001-nivået.

Fritidsaktiviteter

Oddsene er negativ for de ulike variablene for deltakelse i fritidsaktiviteter (lav, middels og høy deltakelse). Det vil si at sannsynligheten for ikke å være mye psykisk plaget øker når variablene øker i verdi. Oddsratene er mindre enn 1, så oddsene for å være mye psykisk plaget minker med 20 % ved lav-, 34 % ved middels- og 43 % ved høy deltakelse.

Konstantleddet til variabelen fritidsaktiviteter har negativ odds. Det vil si at selv om man ikke deltar i fritidsaktiviteter er det mest sannsynlig at respondentene representerer gruppen som ikke har psykiske plager. Oddsraten for konstantleddet er 0,308. Det vil si at andelen som ikke deltar på fritidsaktiviteter, og som er mye psykisk plaget er 23,5 %. Koeffisientene er signifikante på 0,001-nivået.

Kjønn

Oddsene til variabelen er positiv noe som innebærer at sannsynligheten for at en respondent er mye psykisk plaget øker hvis variabelens verdi øker. Det vil si når den går fra gutt til jente. Oddsraten er 3,370, som forteller at oddsene for å ha psykiske plager er 237 % høyere når man er jente, enn gutt.

Konstantleddet har negativ odds, som tilsier at det mindre sannsynlig at en gutt rapporterer å ha mye psykiske plager, enn å rapportere å være lite plaget. Oddsraten i konstantleddet forteller at gutter utgjør en andel på 9,3 % som er mye psykisk plaget. Koeffisientene er signifikante på 0,001-nivået.

Skolenivå

Oddsene er positiv, så sannsynligheten for at respondenter å ha mye psykiske plager øker hvis verdien går fra ungdomsskole til videregående skole. Oddsraten for skolenivå er 1,562. Det vil si at oddsene for å være mye plaget psykisk, for respondenter i videregående skole, er 56 % høyere enn for respondenter i ungdomsskole.

Konstantleddet har negativ odds. Det er dermed mindre sannsynlig at en respondent som går i ungdomsskolen er mye psykisk plaget, enn lite plaget. Oddsraten tilsier at andelen respondenter i ungdomsskolen som har mye psykiske plager er 5,3 %. Koeffisientene er signifikante på 0,001-nivået.

5.2. Multivariat logistisk regresjonsanalyse

Multipel logistisk regresjonsanalyse med «venner» som avhengig variabel

I tabell 7 under er det gjennomført en hierarkisk logistisk regresjon, for å se om koeffisientene endrer seg når flere variabler legges til. Dette gjennomføres i fire modeller, jf. analytisk prosedyre (kap. 5.4.). Analysen vil bidra til å svare opp problemstilling 1, og teste hypotesene.

Tabell 7 – Multivariat logistisk regresjon med vennerelasjon som avhengig variabel

Har ikke nære venner = 1	Modell 1 (bivariat)		Modell 2		Modell 3		Modell 4	
N = 279 728	b(SE)	Exp(B)	b(SE)	Exp(B)	b(SE)	Exp(B)	b(SE)	Exp(B)
Sosioøkonomisk status – subjektiv (ref.: god råd)	,912(,022) ***	2,489	,777(,022) ***	2,175	,754(,022) ***	2,126	,781(,022) ***	2,184
Konstant	-2,298(,007) ***	,100						
Sosioøkonomisk status - objektiv (ref.: høy søs):								
- Lav SØS	,583(,020) ***	1,792	,468(,021) ***	1,597	,402(,021) ***	1,495	,386(,021) ***	1,471
- Middels lav SØS	,328(,021) ***	1,388	,270(,021) ***	1,310	,224(,021) ***	1,251	,211(,021) ***	1,236
- Middels SØS	,176(,021) ***	1,192	,144(,021) ***	1,155	,108(,021) ***	1,114	,101(,021) ***	1,106
- Middels høy SØS	,056(,022) *	1,057	,046(,016) *	1,048	,025(,022)	1,025	,022(,022)	1,022
Konstant	-2,470(,016) ***	,085						
Fritidsaktiviteter (ref.: ingen aktivitet)								
- Lav aktivitet					-,119(,023) ***	,888	-,142(,023) ***	,868
- Middels aktivitet					-,191(,023) ***	,826	-,227(,023) ***	,797
- Høy aktivitet					-,311(,015) ***	,733	-,365(,016) ***	,694
Kjønn (ref.: gutt)							-,140(,013) ***	,869
Skolenivå (ref.: ungd. skole)							-,152(,014) ***	,859
Konstant			-2,482(,016) ***	,084	-2,249(,020) ***	,106	-2,077(,022) ***	,125

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Modell 1 bivariat

Dette er første steg i analysen og er bivariat. Det er sammenhengen mellom både subjektiv og objektiv sosioøkonomisk status (SØS) og vennerelasjon som testes i en bivariat analyse.

Grunnen for å sette opp begge SØS-variablene er for å gi oversikt hvordan SØS endre seg i begge variablene med utgangspunkt i den bivariante analysen.

Sammenhengen viser en positive odds (b), som innebærer at sannsynligheten for å mangle en nær venn øker både for respondenter med subjektiv og objektiv SØS.

Oddsraten for subjektiv og objektiv SØS i denne modellen er på henholdsvis 2,498 og 1,792.

Det vil si at ungdom som rapporterer at familien har lav subjektiv eller objektiv SØS har tilnærmet 150 % eller 79 % høyere odds for å mangle en nær venn, enn ungdom som rapporterer at familien har subjektiv eller objektiv høy SØS.

Konstanten har negativ odds. Det vil si at det er sannsynlig at respondentene sjeldnere rapporterer å mangle en nær venn, enn de rapporterer å ha en nær venn.

Oddsraten i konstantleddet i subjektiv og objektiv SØS er ,100 og 0,085 som betyr at respondenter som rapporterer at familien har høy subjektiv eller objektiv SØS, utgjør en andel på henholdsvis 9 og 7,8 prosent som mangler en nær venn.

Koeffisientene er signifikant på nivået 0,001-nivået, unntatt middels høy SØS som er signifikant på 0,05-nivået.

Modell 2

I denne modellen testes subjektiv SØS variabelen på vennerelasjon kontrollert for den objektive sosioøkonomiske statusen.

Koeffisientene til den subjektive SØS variabelen reduseres fra modell 1 til modell 2, og oddsraten reduseres fra 2,489 til 2,175. Det vil si at for respondenter som rapporterer at familien har dårlig råd er det nå 117,5 % høyere odds for å mangle en nær venn, enn respondenter som rapporterer å ha god råd. Oddsene er dermed redusert med 32,5 %.

Den objektive SØS variabelen blir også redusert, sammenlignet med den bivariante analysen, og oddsraten for eksempelvis lav SØS reduseres fra 1,792 til 1,597. Det samme gjelder de andre kategoriene i SØS indikatoren, de reduseres.

Variablene er fortsatt positive som innebærer at sannsynligheten for å mangle en nær venn øker for respondenter med både subjektiv og objektiv lav SØS.

Konstantleddet viser at det fortsatt er sannsynlig at respondenter sjeldnere rapporterer å mangle en nær venn, enn de rapporterer å ha en nær venn.

Oddsraten i kontanten er redusert fra ,100 i modell 1 til ,084 i modell 2. Dette medfører at respondenter fra familier med subjektiv og objektiv høy SØS utgjør en andel på 7,7 %.

P-verdiene viser at sammenhengene er signifikante på 0,001-nivået, med unntak av middels høy SØS, som er signifikant på 0,05-nivået.

Modell 3

I den tredje modellen tas variabelen for aktivitet inn. Koeffisientene i variablene for både den subjektive og objektive sosioøkonomisk status har en signifikant reduksjon, med unntak av middels høy SØS, som ikke er signifikant.

Oddsraten for subjektiv lav SØS reduseres fra 2,175 til 2,126. Det vil si at for respondenter som rapporterer at familien subjektivt har lav SØS, er det nå 112,6 % høyere odds for å mangle en nær venn, enn for respondenter som rapporterer å ha høy SØS. Oddsen er dermed bare redusert med 4,9 % fra forrige modell, men endringen er signifikant.

Oddsraten for respondenter med lav objektiv SØS reduseres fra 1,597 (59,7 %) til 1,495, så for respondenter med lav SØS er det nå tilnærmet 50 % høyere odds for å mangle en nær venn, enn for respondenter som rapporterer subjektivt å ha lav SØS, og som rapporterer at de ikke deltar i aktivitet. Oddsen er dermed redusert med 10 % fra forrige modell.

Koeffisientene på variabelen for fritidsaktiviteter viser at oddsene (b) er negative. Det vil si at de angir oddsen for at en respondent ikke å mangle en nær venn hvis respondenten går fra å ikke delta i fritidsaktiviteter til å delta. Oddsratene for de ulike aktivitetsnivåene er dessuten mindre enn 1, som også tilsier at det er større sannsynlighet for en respondent å ha en nær venn, enn respondenter som rapporterer at de ikke deltar i fritidsaktiviteter. Oddsen for å mangle en nær venn, når en respondent rapporterer å delta i fritidsaktiviteter (lav, middels og høy deltakelse), er henholdsvis 11,2 %, 17,5 % og 26,7 % lavere, enn for respondenter som rapporterer at de ikke deltar i fritidsaktiviteter.

Konstantleddet viser fortsatt at det er sannsynlig at respondenter sjeldnere rapporterer å mangle en nær venn, enn de som rapporterer å ha en nær venn, når man inkluderer variablene for subjektiv og objektiv SØS, samt deltakelse i fritidsaktiviteter.

Oddsraten i kontanten har økt fra ,084 i modell 2 til ,106 i modell 3. Dette medfører at respondenter fra familier med både subjektiv og objektiv høy SØS og som ikke deltar i fritidsaktiviteter utgjør en andel på 9,6 %.

P-verdiene viser at sammenhengene er signifikante på 0,001-nivået, med unntak av middels høy SØS, som ikke er signifikant i modell 3.

Modell 4

I den fjerde modellen legges det til to generelle kontrollvariabler, kjønn og skolenivå. Dette fører også til endringer på koeffisientene i de andre variablene.

Oddsraten i den subjektive SØS-variabelen øker fra 2,126 til 2,184, mens eksempelvis den objektive lave SØS-variabelen minker fra 1,495 til 1,471. Det er tilsvarende endringer på de andre objektive SØS kategoriene. Det er med andre ord forskjellig utvikling i de to variablene i denne modellen.

Når det gjelder variabelen for fritidsaktiviteter, så minker oddsen for å mangle en venn ytterligere i denne modellen. Oddsen minker mer til høyere deltakelse i fritidsaktiviteter respondentene har (lav, middels og høy), henholdsvis 13,2 %, 20,3 % og 30,6 %, sammenlignet med de som ikke deltar i fritidsaktiviteter.

Koeffisientene i variabelen for kjønn viser at det er mindre sannsynlighet for en respondent å mangle en nær venn, når man går fra verdien 0 til 1, det vil si fra gutt til jente. Oddsraten på ,869 tilsier at oddsen er 13,1 % lavere for jenter å rapportere at de mangler en nær venn, enn for gutter.

Koeffisientene i variabelen for skolenivå viser at det er mindre sannsynlighet for en respondent å mangle en nær venn, når man går i videregående, enn på ungdomsskolen. Oddsraten på ,869 tilsier at oddsen er 14,1 % lavere for respondenter i videregående skole å rapportere at de mangler en nær venn, enn for respondenter i ungdomsskolen.

Konstantleddet i denne modellen har også i denne modellen økt fra 0,106 i modell 3 til 0,125 i modell 4. Andelen jenter i videregående skole, som ikke deltar i fritidsaktiviteter og hvor familien har høy subjektiv og objektiv SØS er 11,1 %.

P-verdiene viser at sammenhengene er signifikante p 0,001-nivået, med unntak av middels høy SØS, som ikke er signifikant i modell 4.

Predikerte sannsynligheter for å mangle en nær venn

Det er ikke alle spørsmål som lar seg svare på når man tolker de fire modellene i den logistiske regresjonen. Odds og oddsrater er vanskelig å tolke. Johannesen (2009) hevder det er lettere å tolke sannsynligheter for at et fenomen opptrer. Grunnen til dette er at sannsynligheter varierer fra 0 til 1. Omregnet kan sannsynligheter fremstilles i prosent fra 0 til 100.

På bakgrunn av variablene som er brukt i de fire modellene og hvordan svarene til respondentene fordeler seg, kan man dermed regne ut sannsynlighetene for ulike kategorier og sammensetning av kategorier.

I mine regresjonsanalyser er den avhengige variabelen dikotom og kodet 0 og 1, og gjennomsnittet vil derfor være andelen respondenter som har svart med verdien 1 (Skog, 2004). Jeg har latt et dataprogram regne ut gjennomsnittene for de ulike kategoriene. I tabell 8 under, har jeg gjengitt noen for å bidra til å gi svar på mine hypoteser. Ved å ta oppgitt gjennomsnitt og multipliserer med 100, får man sannsynlighet i prosent. Eksempelvis er det 26,4 % sannsynlig å mangle en nær venn hvis respondentens hører til en gruppe der familien har dårlig råd, respondenten er gutt og går i ungdomsskolen, i motsetning til 6,1 % for en respondent fra en gruppe der familien har god råd og er jente i videregående skole.

Tabell 8 – Predikerte sannsynligheter for å mangle en nær venn

SØS (Subjektiv)	SØS (høy)	Fritidsaktiviteter	Kjønn	Skolenivå	Gjennomsnitt	N	S.D.
Høy	-	-	-	-	0,0913	265964	0,020
Høy	-	Ingen deltakelse	-	-	0,1123	60933	0,019
Høy	-	Høy deltakelse	-	-	0,0809	149821	0,013
-	Høy	-	-	-	0,0780	57981	0,014
-	Høy	Ingen deltakelse	-	-	0,0969	8807	0,015
-	Høy	Høy deltakelse	-	-	0,0725	39688	0,010
Lav	-	-	-	-	0,2000	14897	0,037
Lav	-	Ingen deltakelse	-	-	0,2309	5209	0,029
Lav	-	Høy deltakelse	-	-	0,1742	6328	0,025
-	Lav	-	-	-	0,1316	53002	0,041
-	Lav	Ingen deltakelse	-	-	0,1545	17305	0,044
-	Lav	Høy deltakelse	-	-	0,1141	22844	0,031
Høy	-	Ingen deltakelse	Gutt	Ungdomsskole	0,1317	12001	0,017
Høy	-	Ingen deltakelse	Jente	Ungdomsskole	0,1162	10101	0,015
Høy	-	Ingen deltakelse	Gutt	Videregående skole	0,1122	18110	0,014
Høy	-	Ingen deltakelse	Jente	Videregående skole	0,0994	20721	0,013
-	Høy	Ingen deltakelse	Gutt	Ungdomsskole	0,1126	1415	0,011
-	Høy	Ingen deltakelse	Jente	Ungdomsskole	0,1002	1367	0,014
-	Høy	Ingen deltakelse	Gutt	Videregående skole	0,0988	2805	0,012
-	Høy	Ingen deltakelse	Jente	Videregående skole	0,0870	3220	0,011
Høy	-	Høy deltakelse	Gutt	Ungdomsskole	0,0902	52565	0,012
Høy	-	Høy deltakelse	Jente	Ungdomsskole	0,0783	52449	0,010
Høy	-	Høy deltakelse	Gutt	Videregående skole	0,0779	23534	0,010
Høy	-	Høy deltakelse	Jente	Videregående skole	0,0676	21273	0,008

-	Høy	Høy deltakelse	Gutt	Ungdomsskole	0,0807	12586	0,007
-	Høy	Høy deltakelse	Jente	Ungdomsskole	0,0710	15256	0,007
-	Høy	Høy deltakelse	Gutt	Videregående skole	0,0703	5778	0,007
-	Høy	Høy deltakelse	Jente	Videregående skole	0,0616	6068	0,006
Lav	-	Ingen deltakelse	Gutt	Ungdomsskole	0,2640	701	0,025
Lav	-	Ingen deltakelse	Jente	Ungdomsskole	0,2388	918	0,023
Lav	-	Ingen deltakelse	Gutt	Videregående skole	0,2352	1552	0,024
Lav	-	Ingen deltakelse	Jente	Videregående skole	0,2126	2038	0,022
-	Lav	Ingen deltakelse	Gutt	Ungdomsskole	0,1679	3799	0,038
-	Lav	Ingen deltakelse	Jente	Ungdomsskole	0,1559	3281	0,043
-	Lav	Ingen deltakelse	Gutt	Videregående skole	0,1573	4562	0,045
-	Lav	Ingen deltakelse	Jente	Videregående skole	0,1424	5663	0,044
Lav	-	Høy deltakelse	Gutt	Ungdomsskole	0,1952	1631	0,022
Lav	-	Høy deltakelse	Jente	Ungdomsskole	0,1709	2160	0,020
Lav	-	Høy deltakelse	Gutt	Videregående skole	0,1749	1300	0,020
Lav	-	Høy deltakelse	Jente	Videregående skole	0,1515	1237	0,018
-	Lav	Høy deltakelse	Gutt	Ungdomsskole	0,1217	8719	0,028
-	Lav	Høy deltakelse	Jente	Ungdomsskole	0,1099	7348	0,029
-	Lav	Høy deltakelse	Gutt	Videregående skole	0,1146	3931	0,035
--	Lav	Høy deltakelse	Jente	Videregående skole	0,1012	2846	0,032
N = 280681							

Multipel logistisk regresjonsanalyse med «atferdsproblemer» som avhengig variabel

I tabell 9 under er det gjennomført en hierarkisk logisk regresjon, for å se om koeffisientene endrer seg når flere variabler legges til. Dette gjennomføres i fire modeller. Modell 1 er en bivariat analyse med variabel for venner og atferdsproblemer. I modell 2 legger jeg til fritidsaktiviteter. Disse modellene korresponderer med mine hypoteser. I modell 3 legges variabel for kjønn til og i den fjerde modellen inkluderes skolenivå. Analysen vil bidra til å svare opp problemstilling 2, og teste hypotesene H_{2a} og H_{2c}.

Tabell 9 – Multivariat logistisk regresjon med atferdsproblemer som avhengig variabel

Mye atferdsproblemer = 1	Modell 1		Modell 2		Modell 3		Modell 4	
	b(SE)	Exp(B)	b(SE)	Exp(B)	b(SE)	Exp(B)	b(SE)	Exp(B)
N = 283 611								
Vennerelasjon (ref. har nære venner)	,266(,023) ***	1,304	,240(,023) ***	1,272	,218(,023) ***	1,243	,234(,023) ***	1,263
Fritidsaktiviteter (ref.: ingen aktivitet)								
- Lav aktivitet			-,234(,027) ***	,792	-,229(,027) ***	,795	-,145(,027) ***	,865
- Middels aktivitet			-,444(,028) ***	,642	-,444(,028) ***	,642	-,317(,028) ***	,728
- Høy aktivitet			-,352(,017) ***	,703	-,367(,017) ***	,693	-,183(,018) ***	,833
Kjønn (ref.: gutt)					-,716(,015) ***	,489	-,725(,015) ***	,484
Skolenivå (ref.: ungdomsskole)							,572(,015) ***	1,773
Konstant	-2,612(,008) ***	,073	-2,354(,014) ***	,095	-2,037(,015) ***	,130	-2,998(,031) ***	,050

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Modell 1

Analysen i modell 1 er bivariat. Variabelen har en positiv odds, noe som innebærer at sannsynligheten for at en respondent har atferdsproblemer øker hvis man ikke har en nær venn. Oddsraten er 1,304. Det vil si at oddsen for atferdsproblemer er 30 % høyere for respondenter uten en nær venn, enn for respondenter med en nær venn.

Oddsene i konstantleddet er negativ, noe som indikerer at det er mindre sannsynligheten at respondenter som har en nær venn har mye atferdsproblemer. Oddsraten i konstantleddet er 0,073. Gruppen som har en nær venn, og som har atferdsproblemer, utgjør dermed 6,8 %.

P-verdiene viser at sammenhengene er signifikante på 0,001-nivået.

Modell 2

I den andre modellen blir sammenhengen mellom vennerelasjon og atferdsproblemer kontrollert for med deltakelse i fritidsaktiviteter.

Oddsene i variabelen for vennerelasjon svekkes i denne modellen, og oddsraten reduseres fra 1,304 til 1,274. Oddsene for en respondent å ha atferdsproblemer, når respondenten mangler en nær venn og det er kontrollert for deltakelse i fritidsaktiviteter, er 27 % høyere, enn for respondenter som har en nær venn.

Oddsene i variabelen for deltakelse i fritidsaktiviteter er negative, noe som innebærer mindre sannsynlighet for å ha atferdsproblemer, for respondenter som rapporterer å delta i fritidsaktiviteter, enn respondenter som rapporterer at de ikke deltar i fritidsaktiviteter.

Oddsraten viser at oddsen for en respondent å ha atferdsproblemer ved lav, middels og høy deltakelse i fritidsaktiviteter er henholdsvis 21 %, 36 % og 30 % mindre, enn for respondenter som ikke deltar i fritidsaktiviteter.

Konstantleddet blir litt sterkere og oddsraten øker fra ,073 til ,095. Gruppen som har en nær venn og som ikke deltar i fritidsaktiviteter utgjør 9 %.

P-verdiene viser at sammenhengene er signifikante på 0,001-nivået.

Modell 3

I den tredje modellen blir de foregående sammenhengene kontrollert for variabelen for kjønn.

Oddsene i variabel for vennerelasjon svekkes ytterligere i denne modellen, og oddsraten er 1,243. Oddsene for en respondent, som mangler en nær venn, å ha atferdsproblemer, når man kontrollerer for deltakelse i fritidsaktiviteter og kjønn, er 24 % høyere, enn for respondenter som har en nær venn.

Når det gjelder deltakelse i fritidsaktiviteter, så endres oddsene litt. Lav deltakelse øker litt, middels deltakelse er uforandret og høy deltakelse minker. Oddsraten viser at oddsen for en respondent å ha atferdsproblemer ved lav, middels og høy deltakelse i fritidsaktiviteter er henholdsvis 20 %, 36 % og 31 % mindre, enn for respondenter som ikke deltar i fritidsaktiviteter.

Variabelen for kjønn har en negativ odds, og oddsraten er ,489. Oddsraten viser at oddsen for jenter å ha atferdsproblemer er 51 % mindre, enn for gutter, når man kontrollerer for vennerelasjon og deltakelse i fritidsaktiviteter.

Konstantleddet i denne modellen blir sterkere og oddsraten endres til ,130. Gruppen som har en nær venn, som ikke deltar i fritidsaktiviteter og er gutt utgjør 12 %.

P-verdiene viser at sammenhengene er signifikante på 0,001-nivået.

Modell 4

Den siste modellen tar inn skolenivå som kontrollvariabel.

Oddsene i variabelen for vennerelasjon øker, og oddsraten er 1,263. Oddsraten viser at oddsen, for å ha atferdsproblemer, når man mangler en nær venn, er 26 % høyere, enn for respondenter som har en nær venn, når man kontrollerer for deltakelse i fritidsaktiviteter, kjønn og skolenivå.

Variabel for deltakelse i fritidsaktiviteter, kategoriene lav-, middels- og høy deltakelse, har fortsatt negativ odds, men koeffisientene øker, og oddsraten viser at oddsen for en respondent å ha atferdsproblemer ved lav, middels og høy deltakelse i fritidsaktiviteter er henholdsvis 14 %, 27 % og 17 % mindre, enn for respondenter som ikke deltar i fritidsaktiviteter.

Når det gjelder variabelen for kjønn, så er oddsen fortsatt negativ og i tillegg så minker verdien. Oddsraten minker til ,484 og viser at oddsen for å ha atferdsproblemer, når respondenten er jente, er 52 % mindre, enn for gutter, kontrollert for vennerelasjon, fritidsaktiviteter og skolenivå.

Skolenivå er som nevnt den siste variabelen som tas inn i modellene. Denne variabelen har en positiv odds, som forteller at det er mer sannsynlig en respondent i videregående skole har atferdsproblemer, enn en respondent i ungdomsskolen. Oddsraten viser at respondenter i videregående skole har 77 % høyere odds for å ha atferdsproblemer, enn respondenter som går i ungdomsskolen, kontrollert for vennerelasjon, deltakelse i fritidsaktiviteter og kjønn.

Konstantleddet blir i denne modellen svakere og oddsraten er ,088. Gruppen som har en nær venn, som ikke deltar i fritidsaktiviteter, er gutt og går i ungdomsskolen utgjør 8 %.

P-verdiene viser at sammenhengene er signifikante på 0,001-nivået.

Predikerte sannsynligheter for å ha atferdsproblemer

På bakgrunn av variablene som er brukt i de fire modellene, har jeg også for atferdsproblemer latt et dataprogram regne ut gjennomsnittene for verdien 1 på avhengig variabel i de ulike kategoriene. I tabell 10 under, har jeg gjengitt noen for å bidra til å gi svar på mine hypoteser. Eksempelvis er det 16,5 % sannsynlig å ha adferdsproblemer hvis respondenten ikke har en nær venn, ikke deltar på fritidsaktiviteter, respondenten er gutt og går på videregående skole, i motsetning til 6,3 % for ei jente som har en nær venn, har høy deltakelse på fritidsaktiviteter og går i videregående skole.

Tabell 10 – Predikerte sannsynligheter for å ha atferdsproblemer

Vennerelasjon	Fritidsaktiviteter	Kjønn	Skolenivå	Gjennomsnitt	N	S.D.
Har ikke venn	-	-	-	0,0874	27954	0,039
Har ikke venn	Ingen deltakelse	-	-	0,1082	8254	0,042
Har ikke venn	Høy deltakelse	-	-	0,0788	13513	0,033
Har ikke venn	Ingen deltakelse	Gutt	Ungdomsskole	0,1005	1861	0,000
Har ikke venn	Ingen deltakelse	Jente	Ungdomsskole	0,0513	1568	0,000
Har ikke venn	Ingen deltakelse	Gutt	Videregående skole	0,1653	2608	0,000
Har ikke venn	Ingen deltakelse	Jente	Videregående skole	0,0875	2217	0,000
Har ikke venn	Lav deltakelse	Gutt	Ungdomsskole	0,0881	866	0,000
Har ikke venn	Lav deltakelse	Jente	Ungdomsskole	0,0447	874	0,000
Har ikke venn	Lav deltakelse	Gutt	Videregående skole	0,1463	687	0,000
Har ikke venn	Lav deltakelse	Jente	Videregående skole	0,0766	682	0,000
Har ikke venn	Middels deltakelse	Gutt	Ungdomsskole	0,0752	974	0,000
Har ikke venn	Middels deltakelse	Jente	Ungdomsskole	0,0379	1006	0,000
Har ikke venn	Middels deltakelse	Gutt	Videregående skole	0,1260	566	0,000
Har ikke venn	Middels deltakelse	Jente	Videregående skole	0,0653	532	0,000
Har ikke venn	Høy deltakelse	Gutt	Ungdomsskole	0,0851	4870	0,000
Har ikke venn	Høy deltakelse	Jente	Ungdomsskole	0,0431	4631	0,000
Har ikke venn	Høy deltakelse	Gutt	Videregående skole	0,1416	2276	0,000
Har ikke venn	Høy deltakelse	Jente	Videregående skole	0,0740	1736	0,000
Har venn	-	-	-	0,0684	257462	0,031
Har venn	Ingen deltakelse	-	-	0,0867	59004	0,034
Har venn	Høy deltakelse	-	-	0,0627	144916	0,027

Har venn	Ingen deltakelse	Gutt	Ungdomsskole	0,0812	11170	0,000
Har venn	Ingen deltakelse	Jente	Ungdomsskole	0,0411	9738	0,000
Har venn	Ingen deltakelse	Gutt	Videregående skole	0,1355	17275	0,000
Har venn	Ingen deltakelse	Jente	Videregående skole	0,0706	20821	0,000
Har venn	Lav deltakelse	Gutt	Ungdomsskole	0,0711	6541	0,000
Har venn	Lav deltakelse	Jente	Ungdomsskole	0,0357	6661	0,000
Har venn	Lav deltakelse	Gutt	Videregående skole	0,1194	5685	0,000
Har venn	Lav deltakelse	Jente	Videregående skole	0,0617	6705	0,000
Har venn	Middels deltakelse	Gutt	Ungdomsskole	0,0605	8105	0,000
Har venn	Middels deltakelse	Jente	Ungdomsskole	0,0302	8491	0,000
Har venn	Middels deltakelse	Gutt	Videregående skole	0,1024	5392	0,000
Har venn	Middels deltakelse	Jente	Videregående skole	0,0524	5962	0,000
Har venn	Høy deltakelse	Gutt	Ungdomsskole	0,0686	50095	0,000
Har venn	Høy deltakelse	Jente	Ungdomsskole	0,0344	50960	0,000
Har venn	Høy deltakelse	Gutt	Videregående skole	0,1155	22876	0,000
Har venn	Høy deltakelse	Jente	Videregående skole	0,0632	54473	0,006
N = 285 416						

Multipel logistisk regresjonsanalyse med «psykiske plager» som avhengig variabel

I tabell 11 under er det gjennomført en hierarkisk logisk regresjon, for å se om koeffisientene endrer seg når flere variabler legges til. Dette gjennomføres i fire modeller. Modell 1 er en bivariat analyse med variabel for vennerelasjon og psykiske plager. I modell 2 legges fritidsaktiviteter til. Disse modellene korresponderer med mine hypoteser. I modell 3 legges variabel for kjønn til og i den fjerde modellen inkluderes skolenivå. Analysen vil bidra til å svare opp problemstilling 2, og teste hypotesene H_{2b} og H_{2d} .

Tabell 11 – Multivariat logistisk regresjon med psykiske plager som avhengig variabel

Mye psykiske plager = 1	Modell 1		Modell 2		Modell 3		Modell 4	
N = 277 849	b(SE)	Exp(B)	b(SE)	Exp(B)	b(SE)	Exp(B)	b(SE)	Exp(B)
Vennerelasjon (ref.: har nære venner)	,869(,014) ***	2,385	,837(,014) ***	2,309	,935(,015) ***	2,547	,954(,015) ***	2,596
Fritidsaktiviteter (ref.: ingen akt.)								
- Lav aktivitet			-,210(,018) ***	,810	-,237(,018) ***	,789	-,179(,018) ***	,836
- Middels aktivitet			-,397(,018) ***	,672	-,429(,019) ***	,651	-,341(,019) ***	,711
- Høy aktivitet			-,530(,012) ***	,588	-,541(,012) ***	,582	-,415(,013) ***	,660
Kjønn (ref.: gutt)					1,253(,011) ***	3,499	1,254(,011) ***	3,504
Skolenivå (ref.: ungdomsskole)							,362(,011) ***	1,436
Konstant	-1,645(,005) ***	,193	-1,299(,010) ***	,273	-2,058(,013) ***	,128	-2,303(,015) ***	,100

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Modell 1

I den første modellen er analysen bivariat. Variabel for vennerelasjon har positive odds, noe som innebærer at sannsynligheten for at en respondent har mye psykiske plager øker hvis man ikke har en nær venn. Oddsraten er 2,385. Det vil si at oddsen for mye psykiske plager er 139 % høyere for respondenter uten en nær venn, enn for respondenter med en nær venn.

Oddsene i konstantleddet er negativ, noe som indikerer at det er mindre sannsynligheten at respondenter som har en nær venn har mye psykiske plager. Oddsraten i konstantleddet er 0,193. Gruppen som har en nær venn, og som har mye psykiske plager, utgjør dermed 16 %.

P-verdiene viser at sammenhengene er signifikante med på 0,001-nivået.

Modell 2

I den andre modellen blir sammenhengen mellom vennerelasjon og psykiske plager kontrollert for deltakelse i fritidsaktiviteter.

Oddsene i variabelen for vennerelasjon svekkes litt i denne modellen, og oddsraten reduseres fra 2,385 til 2,309. Oddsene for en respondent å ha mye psykiske plager, når respondenten mangler en nær venn og det er kontrollert for deltakelse i fritidsaktiviteter, er 131 % høyere, enn for respondenter som har en nær venn.

Oddsene i variabelen for deltakelse i fritidsaktiviteter er negative, noe som innebærer mindre sannsynlighet for respondenter som rapporterer å delta i fritidsaktiviteter å ha mye psykiske plager, enn respondenter som rapporterer at de ikke deltar i fritidsaktiviteter. Oddsraten viser at oddsen for en respondent å ha mye psykiske plager ved lav, middels og høy deltakelse i fritidsaktiviteter er henholdsvis 19 %, 33 % og 41 % mindre, enn for respondenter som ikke deltar i fritidsaktiviteter.

Konstantleddet blir litt sterkere og oddsraten øker fra 0,193 til 0,273. Gruppen som har en nær venn, som ikke deltar i fritidsaktiviteter og har mye psykiske plager utgjør 21 %.

P-verdiene viser at sammenhengene er signifikant på 0,001-nivået.

Modell 3

I den tredje modellen blir de foregående sammenhengene kontrollert for med variabelen for kjønn.

Oddsene i variabel for vennerelasjon øker i denne modellen, og oddsraten er 2,547. Oddsene for å ha mye psykiske plager, for en respondent som mangler en nær venn, når man kontrollerer

for deltakelse i fritidsaktiviteter og kjønn, er 155 % høyere, enn for respondenter som har en nær venn.

Når det gjelder deltakelse i fritidsaktiviteter, så minker oddsene litt. Oddsraten viser at oddsen for en respondent å ha mye psykiske plager ved lav, middels og høy deltakelse i fritidsaktiviteter er henholdsvis 21 %, 35 % og 42 % mindre, enn for respondenter som ikke deltar i fritidsaktiviteter.

Variabelen for kjønn har en positiv odds, og oddsraten er 3,499. Oddsraten viser at oddsen for jenter å ha mye psykiske plager er 250 % høyere, enn for gutter, når man kontrollerer for vennerelasjon og deltakelse i fritidsaktiviteter.

Konstantleddet i denne modellen blir svakere fra forrige modell og oddsraten minker til 0,128. Gruppen som har en nær venn, som ikke deltar i fritidsaktiviteter og er gutt utgjør 11 %.

P-verdiene viser at sammenhengene er signifikante på 0,001-nivået.

Modell 4

Den siste modellen tar inn skolenivå som kontrollvariabel.

Oddsene i variabelen for vennerelasjon øker, og oddsraten er 2,596. Oddsraten viser at oddsen, for å ha mye psykiske plager, når man mangler en nær venn, er 160 % høyere, enn for respondenter som har en nær venn, når man kontrollerer for deltakelse i fritidsaktiviteter, kjønn og skolenivå.

Variabel for deltakelse i fritidsaktiviteter, kategoriene lav-, middels- og høy deltakelse, har fortsatt negativ odds, men koeffisientene øker, og oddsraten viser at oddsen for en respondent å ha mye psykiske plager ved lav, middels og høy deltakelse i fritidsaktiviteter er henholdsvis 16 %, 29 % og 34 % mindre, enn for respondenter som ikke deltar i fritidsaktiviteter kontrollert for vennerelasjon og kjønn.

Når det gjelder variabelen for kjønn, så er oddsen fortsatt positiv og øker litt. Oddsraten øker til 3,504 og viser at oddsen for å ha mye psykiske plager når respondenten er jente, fortsatt er 250 % høyere, enn for gutter, kontrollert for vennerelasjon, fritidsaktiviteter og skolenivå.

Skolenivå er den siste variabelen som tas inn i modellene. Denne variabelen har positive odds, som forteller at det er mer sannsynlig en respondent i videregående skole har mye psykiske plager, enn en respondent i ungdomsskolen. Oddsraten på 1,436 viser at respondenter i videregående skole har 44 % høyere odds for å ha mye psykiske plager, enn respondenter som går i ungdomsskolen, kontrollert for vennerelasjon, deltakelse i fritidsaktiviteter og kjønn.

Konstantleddet blir i denne modellen svekket ytterligere og oddsraten er nå 0,100. Gruppen som har en nær venn, som ikke deltar i fritidsaktiviteter, er gutt og går i ungdomsskolen utgjør 9 %.

P-verdiene viser at sammenhengene er signifikante på 0,001-nivået.

Predikerte sannsynligheter for å ha psykiske plager

På bakgrunn av variablene som er brukt i de fire modellene, har jeg også for psykiske plager latt et dataprogram regne ut sannsynlighetene for å ha 1 på avhengig variabel, det vil si å være mye psykisk plaget. I tabell 12 under, har jeg gjengitt noen for å bidra til å gi svar på mine hypoteser. Eksempelvis er det 56,6 % sannsynlig å være mye psykisk plaget hvis respondenten ikke har en nær venn, ikke deltar på fritidsaktiviteter, respondenten er jente og går på videregående skole, i motsetning til 6,1 % for en gutt som har en nær venn, har høy deltakelse på fritidsaktiviteter og går på ungdomsskole.

Tabell 12 – predikerte sannsynligheter for å ha psykiske plager

Vennerelasjon	Fritidsaktiviteter	Kjønn	Skolenivå	Gjennomsnitt	N	S.D.
Har ikke venn	-	-	-	0,3138	27954	0,140
Har ikke venn	Ingen deltakelse	-	-	0,3748	8254	0,147
Har ikke venn	Høy deltakelse	-	-	0,2741	13513	0,122
Har ikke venn	Ingen deltakelse	Gutt	Ungdomsskole	0,2061	1861	0,000
Har ikke venn	Ingen deltakelse	Jente	Ungdomsskole	0,4763	1568	0,000
Har ikke venn	Ingen deltakelse	Gutt	Videregående skole	0,2715	2608	0,000
Har ikke venn	Ingen deltakelse	Jente	Videregående skole	0,5663	2217	0,000
Har ikke venn	Lav deltakelse	Gutt	Ungdomsskole	0,1784	866	0,000
Har ikke venn	Lav deltakelse	Jente	Ungdomsskole	0,4320	874	0,000
Har ikke venn	Lav deltakelse	Gutt	Videregående skole	0,2376	687	0,000
Har ikke venn	Lav deltakelse	Jente	Videregående skole	0,5663	2217	0,000
Har ikke venn	Middels deltakelse	Gutt	Ungdomsskole	0,1557	974	0,000
Har ikke venn	Middels deltakelse	Jente	Ungdomsskole	0,3927	1006	0,000
Har ikke venn	Middels deltakelse	Gutt	Videregående skole	0,2094	566	0,000
Har ikke venn	Middels deltakelse	Jente	Videregående skole	0,4814	532	0,000
Har ikke venn	Høy deltakelse	Gutt	Ungdomsskole	0,1463	4870	0,000
Har ikke venn	Høy deltakelse	Jente	Ungdomsskole	0,3753	4631	0,000
Har ikke venn	Høy deltakelse	Gutt	Videregående skole	0,1975	2276	0,000
Har ikke venn	Høy deltakelse	Jente	Videregående skole	0,4631	1736	0,000

Har venn	-	-	-	0,1611	257462	0,088
Har venn	Ingen deltakelse	-	-	0,2149	59004	0,103
Har venn	Høy deltakelse	-	-	0,1373	144916	0,071
Har venn	Ingen deltakelse	Gutt	Ungdomsskole	0,0909	11170	0,000
Har venn	Ingen deltakelse	Jente	Ungdomsskole	0,2595	9738	0,000
Har venn	Ingen deltakelse	Gutt	Videregående skole	0,1255	17275	0,000
Har venn	Ingen deltakelse	Jente	Videregående skole	0,3347	20821	0,000
Har venn	Lav deltakelse	Gutt	Ungdomsskole	0,0772	6541	0,000
Har venn	Lav deltakelse	Jente	Ungdomsskole	0,2266	6661	0,000
Har venn	Lav deltakelse	Gutt	Videregående skole	0,1072	5685	0,000
Har venn	Lav deltakelse	Jente	Videregående skole	0,2961	6705	0,000
Har venn	Middels deltakelse	Gutt	Ungdomsskole	0,0664	8105	0,000
Har venn	Middels deltakelse	Jente	Ungdomsskole	0,1994	8491	0,000
Har venn	Middels deltakelse	Gutt	Videregående skole	0,0926	5392	0,000
Har venn	Middels deltakelse	Jente	Videregående skole	0,2634	5962	0,000
Har venn	Høy deltakelse	Gutt	Ungdomsskole	0,0619	50095	0,000
Har venn	Høy deltakelse	Jente	Ungdomsskole	0,1879	50960	0,000
Har venn	Høy deltakelse	Gutt	Videregående skole	0,0866	22876	0,000
Har venn	Høy deltakelse	Jente	Videregående skole	0,2494	20985	0,000

Funnene som fremkommer av regresjonsanalysene og tabellene med utregninger av sannsynligheter for å mangle en nær venn, ha atferdsproblemer og psykiske plager vil i neste kapittel bli drøftet og diskutert.

6.0. Drøfting og diskusjon

I denne delen vil jeg drøfte og diskutere mine funn. Jeg vil først se på sammenhengen mellom sosioøkonomisk status og vennerelasjon, så vil jeg se på sammenhengen mellom å mangle en nær venn og atferdsproblemer. Til slutt vil jeg se på sammenhengen mellom å mangle en nær venn og psykiske plager. Jeg vil også se etter hva som påvirker koeffisienter, odds og sannsynligheter, samt se dette opp mot det teoretiske rammeverk for denne studien. Ettersom jeg drøfter funnene vil jeg stille opp stolpediagram som viser sannsynligheter til noen kategorier for henholdsvis å mangle en nær venn, ha mye atferdsvansker og være mye psykisk plaget. Diagrammene er utdrag fra tabellene med utregningene av predikerte sannsynligheter.

6.1. Å mangle en nær venn

Utgangspunktet for studien er å se på en andel på 10 %, som mangler det man kan kalle en nær venn. Ungdatarapportene peker på at andelen som ikke har en nær venn har sammenheng med sosioøkonomisk status. Andelen ungdom som mangler en nær venn er større for ungdommer i familier med lav SØS, enn for ungdommer i familier med høy SØS (Bakken, 2019). Det samme kommer fram av en svensk studie, som finner at tenåringer som kommer fra familier med de laveste inntektene i gjennomsnitt har færre vennskap enn andre ungdommer (Hjalmarsson & Mood, 2015). Jeg har relatert dette til Bourdieus teori om habitus og ulike former for kapital, og stilt spørsmål om ungdom fra familier med lite kapital oftere mangler en nær venn enn ungdommer fra familier med mye kapital.

Jeg har analysert sammenhengen både mellom subjektiv og objektiv sosioøkonomisk status (SØS), og ser i bivariate analyser (tabell 3) at oddsen for å mangle en nær venn øker med 150 % og 79 % for henholdsvis subjektiv og objektiv SØS, sammenlignet med respondenter med høy SØS. Her ser man at det er høyere odds for en respondent å mangle en nær venn når målet er subjektivt, sammenlignet med det objektive. Det er ikke mulig å fastslå hvorfor dette fordeler seg ulikt, men man kan tenke seg at de som har svart at familien har dårlig råd, i virkeligheten er de som strever mest og føler dette på kroppen, jf. habitus, mens kategorien lav objektiv SØS, er konstruert og består av 1/5 av utvalget. Det vil si at noen ungdommer i dette utvalget kanskje ikke opplever å streve i så stor grad og heller skulle vært i en kategori som tilsier høyere SØS.

Jeg har også analysert sammenhengen mellom deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter og å mangle en nær venn. For å kunne delta i organiserte fritidsaktiviteter trenger en ungdom kapital for å komme innenfor det sosiale feltet. Kapitalen er i form av penger til medlemskap, utstyr, klær, kjøring til og fra aktivitetene. Det kan også være kulturell kapital i form av støtte av foreldre, som ser verdien av deltakelse i den aktuelle aktiviteten. Det er å anta at kapitalen, som er nødvendig for å komme inn i det aktuelle sosiale feltet og dermed kunne delta i aktiviteter, kan omformes til nettverk og kontakter, og forholdene kan tilrettelegges for å forme vennskap og øke den sosiale kapitalen. Den bivariate analysen viste at sammenhengen mellom å delta i organiserte fritidsaktiviteter og å mangle en nær venn viser at oddsen for å mangle en nær venn minker med økende aktivitetsnivå, og ved høy deltakelse er oddsraten 33 % mindre for å mangle en nær venn, enn for de som ikke deltar i aktiviteter.

Når det gjelder den stegvise multivariate regresjonen (tabell 6), så viser den at lav subjektiv og objektiv SØS, begge øker sannsynligheten for å mangle en nær venn. Oddsratene svekker

seg både i den subjektive og objektive når variablene opptrer i samme modell (modell 2). Når variabel for fritidsaktiviteter trekkes inn i modell 3, svekkes oddsratene ytterligere i SØS-variablene. Oddsratene for fritidsaktiviteter øker også litt, men holder seg under 1. I den siste modellen tas kontrollvariabler inn for å kontrollere sammenhengene for kjønn og skolenivå i tillegg til fritidsaktiviteter. Da ser man at den objektive lave SØS variabelen fortsetter å minke, mens koeffisientene i den subjektive SØS variabelen øker. Dette kan tyde på at det er forskjell på hva en respondent oppfatter subjektivt av sin egen situasjon sammenlignet med den objektive kategorien respondenten automatisk plasseres innenfor og som er bestemt av forskeren. I dette tilfellet gjelder det for jenter som går i videregående skole. Deltakelse i fritidsaktiviteter gir en oddsrate som tilsier at det mindre sannsynlig å mangle en nær venn, enn ved ingen deltakelse. Oddsratene for kjønn og skolenivå tilsier at jenter i videregående har mindre odds for å mangle en venn, enn gutter i ungdomsskolen.

Med bakgrunn i analysen kan man ut fra tabell 7 (predikerte sannsynligheter) se hvordan sannsynlighetene fordeler seg i prosent på utvalgte kategorier. Under har jeg også laget et diagram (diagram 1) som viser sannsynligheter for å mangle en nær venn for noen av kategoriene (hentet fra tabell 7) og som gir en bedre visuell oversikt over kategorier det er naturlig å sammenligne.

Relaterer man dette til Bourdieus teori om kapital og habitus, vil subjektiv SØS relatere seg til habitus, mens objektiv SØS relatere seg til kulturell og økonomisk kapital. Hver enkelt respondents habitus bestemmer hva man svarer på spørsmål om økonomisk art. Den konstruerte objektive SØS-variabelen bare fordeler respondentene utfra hvordan man finner å kode SØS-indikatoren. I diagram 1 ser man at sannsynligheten for å mangle en nær venn er høyere for kategorien lav subjektiv SØS (20 %) enn for kategorien lav objektiv SØS (13,1 %). Som man kan se ut fra tabell 7, er andelen med subjektiv SØS uten nære venner nesten 15000 respondenter, mens andelen lav objektiv SØS uten nære venner er 53000 respondenter. Det er med andre ord langt færre som identifiserer seg med lav SØS, enn gruppa som er definert inn i kategorien ut fra objektive forhold.

Når det gjelder fritidsaktiviteter viser koeffisientene at hvis man ikke deltar i fritidsaktiviteter, så er sannsynligheten for å mangle en nær venn større enn om man deltar. Hvis man relaterer dette til Bourdieu, vil man kunne hevde at hvis man har lite kapital, men får tilført kapital og dermed tilgang til organiserte fritidsaktiviteter, minker sannsynligheten for å mangle en nær venn. Dette blir også støttet i den svenske studien nevnt ovenfor, som fant at tenåringer som droppet ut av aktiviteter på grunn av manglende økonomiske ressurser, hadde i gjennomsnitt

færre vennskap, og hadde større sannsynlighet for å erfare sosial isolasjon på skolen (Hjalmarsson & Mood, 2015).

Diagram 1 – predikerte sannsynligheter for å mangle en nær venn

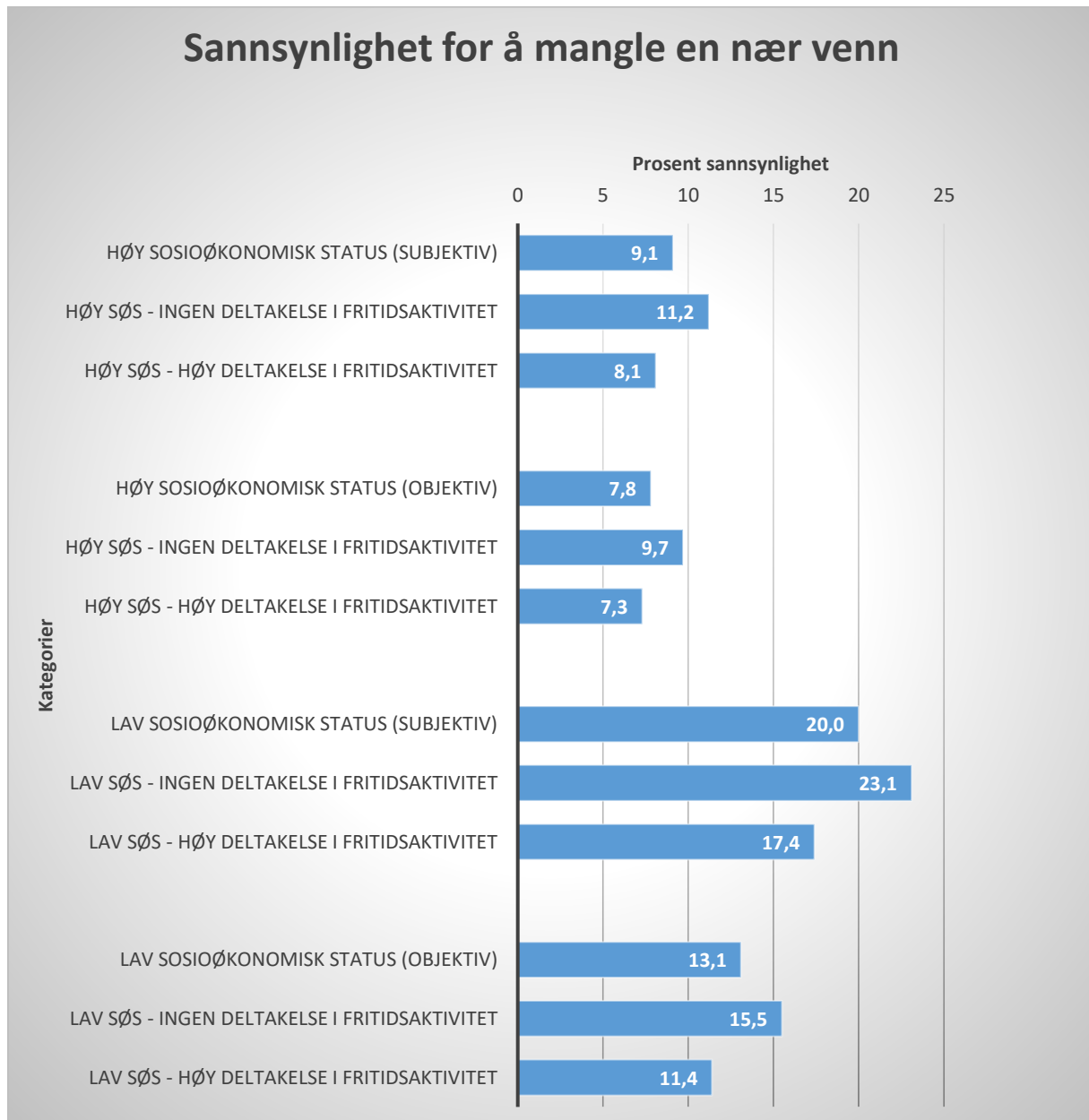

Diagram 1 viser at sannsynligheten for å mangle en nær venn er 7,8 %, når respondenten kommer fra en familie med høy objektiv SØS. Sannsynligheten for å mangle en nær venn for respondenter som kommer fra familier med høy subjektiv SØS er 9,1 %. Grunnen til at sannsynligheten er litt høyere kommer mest sannsynlig av at objektiv høy SØS består av ca. 20 % av utvalget og av de respondentene som har skåret aller høyest på variablene som inngår i den objektive SØS-indikatoren. Subjektiv høy SØS er 95 % av hele utvalget, og gruppa som

mangler en nær venn nærmer seg dermed prosentandelen på 10 %, som er de som mangler en nær venn når man ser hvordan den dikotome vennerelasjon-variabelen fordeler seg.

De som har lav subjektiv SØS har mer enn dobbelt så høy sannsynlighet (20 %) for å mangle en nær venn, sammenlignet med de som har høy subjektiv SØS (9,1 %). Samme trend gjelder for objektiv lav SØS, men forskjellen er litt mindre. Det vil si at differansen mellom subjektiv høy og lav SØS er 10,9 % og mellom objektiv høy og lav SØS er den 5,3 %.

Videre kan man se at de som ikke deltar på organiserte fritidsaktiviteter har større sannsynlighet for å mangle en nær venn, enn de som har høy deltakelse. For de med høy SØS utgjør ikke deltakelse, så mye som for de med lav SØS, når det gjelder å mangle en nær venn. Sannsynligheten for å mangle en nær venn reduseres imidlertid med over 5,5 % for respondentene med lav subjektiv SØS og som har høy deltakelse i fritidsaktiviteter, sammenlignet med de som har subjektiv lav SØS og som ikke deltar i fritidsaktiviteter. Reduksjon finner man også for gruppen respondentene med objektiv lav SØS, og reduksjonen er her på 4,1 %.

Hvis man går til tabell 7, predikerte sannsynligheter, kan man også se hvordan respondentene fordeler seg i kategorier med de andre kontrollvariablene, kjønn og skolenivå. Her finner man at gutter i ungdomskolen som kommer fra familier med dårlig råd eller lav SØS har størst sannsynlighet for å mangle en nær venn, men hvis disse guttene har høy deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter reduseres sannsynligheten med nær 7 % for å mangle en nær venn sammenlignet med de som ikke deltar. Hvis man ser dette opp mot Bourdieus teorier om kapitalens ulike former ser man at de respondentene som kommer fra familier med lite kapital, har større sannsynlighet for ikke å inngå i en nær vennerelasjon. Man har med andre ord ikke kapital som kan omdannes til en sosial kontakt eller nettverk. Man ser imidlertid at noen respondenter til tross for lav sosioøkonomisk status har høy deltakelse på organiserte fritidsaktiviteter, og for disse øker sannsynligheten for ikke å inngå i gruppen som mangler en nær venn.

6.2. Implikasjoner når ungdom mangler nære vennerelasjoner

I dette kapittelet vil jeg drøfte og diskutere implikasjoner ved å mangle det man kan kalle en nær venn. Først går jeg igjennom sammenhengen mellom vennerelasjon og atferdsproblemer, så gjennomgår sammenhengen mellom vennerelasjon og psykiske plager.

Atferdsproblemer

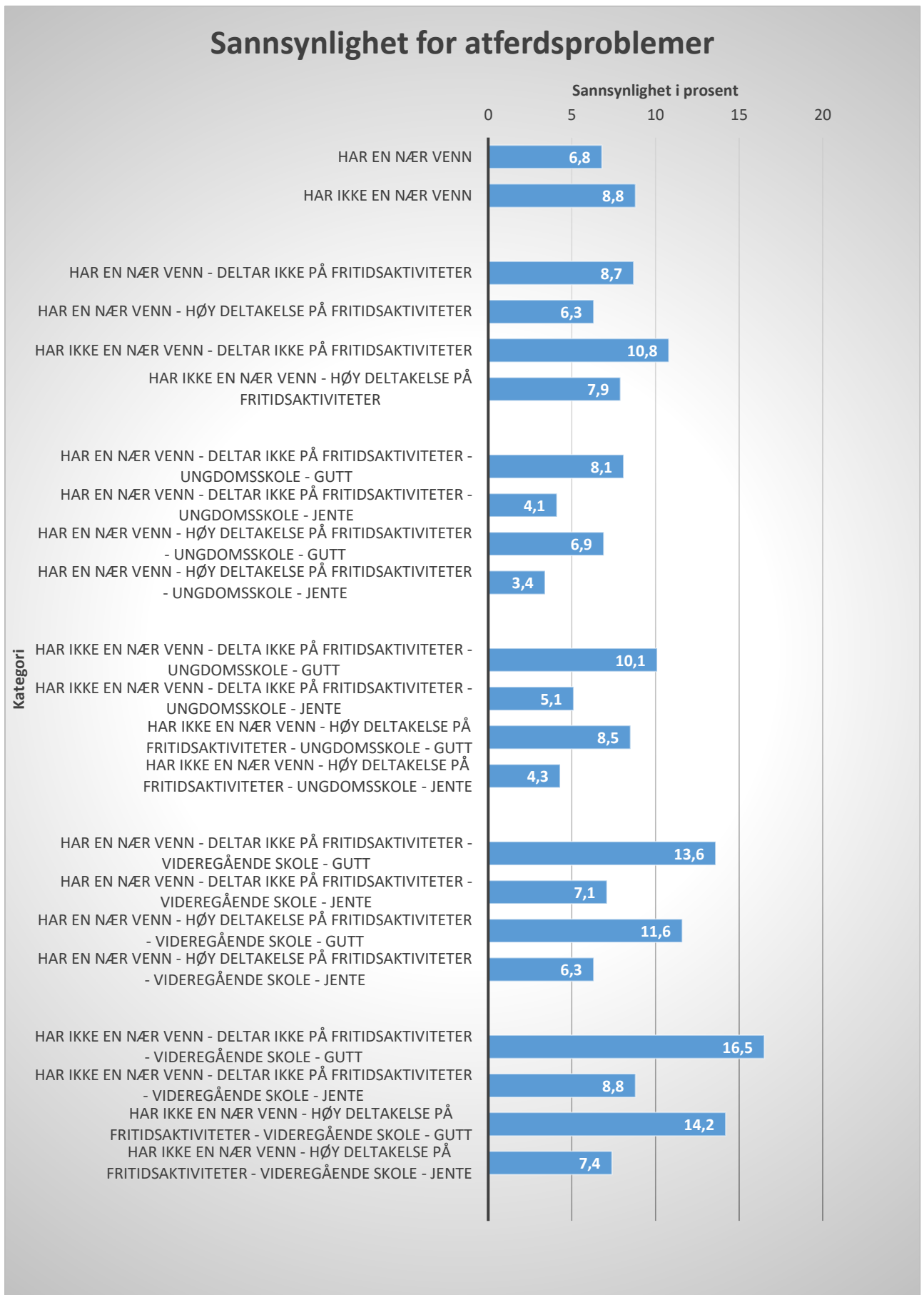
Den bivarierte regresjonen av atferdsvansker på vennerelasjonsvariabelen viste at oddsen for å ha atferdsproblemer er 30 % høyere for respondenter uten en nær venn, enn for respondenter med nære og nære venner. Samtidig viste regresjonen av atferdsvansker på variablene for organiserte fritidsaktiviteter at oddsen for atferdsproblemer minker med 30 % for respondenter som har høy deltakelse på organiserte fritidsaktiviteter, sammenlignet med de som ikke deltar. Videre viste regresjonen av de generelle kontrollvariablene kjønn og skolenivå at oddsen for ei jente å ha atferdsproblemer er 51 % lavere enn for gutter. Til slutt viste den bivarierte regresjonen at oddsen for atferdsproblemer er 82,5 % høyere for respondenter i videregående skole, enn for respondenter i ungdomsskolen. Den stegvise logistiske regresjonen viste i store trekk det samme bildet.

Med bakgrunn i tabell 9, predikerte sannsynligheter for å ha atferdsproblemer, vil jeg vise noen av funnene grafisk i diagram 2 (under). I diagrammet trer forskjellene i sannsynlighet for kategori å ha mye atferdsproblemer tydeligere frem.

Atferdsproblemer er mindre sannsynlig å ha hvis en respondent har en nær venn, fremfor respondenter uten, men forskjellen er liten. Det er vanskelig å komme fram til en forklaring på dette, da studien bare gir et tverrsnitt, men man kan tenke seg at respondentene uten en nær venn ikke utvikler atferdsproblemer, men kan være avvist og heller være plaget av ensomhet eller psykiske plager (Borge, 2010). Når respondenter uten en nær venn deltar i organiserte fritidsaktiviteter reduseres sannsynligheten for atferdsproblemer, sammenlignet med de som ikke deltar. Hvis man antar at organiserte fritidsaktiviteter er prososiale aktiviteter, vil i det minste tiden man bruker på aktiviteten være uforenlig med atferdsproblemer. I tillegg kan man anta at de andre som deltar i aktiviteten er prososiale kontakter og kan bidra til at en respondent vil kunne være sosialt akseptert og ha tilhørighet i et sosialt fellesskap (Kvelling, 2010).

Hvis man ser respondentene i lys av bonding- og bridging kapital, så er det statistikk som man ikke får ut av valgte variabler for denne studien. Man kan tenke seg at noen antisosiale ungdommer inngår i tette nettverk (bonding), har nære venner, men utøver gjengkriminalitet. Samtidig kan man tenke seg at noen respondenter, uten nære venner, kan inngå i flere løse nettverk (bridging), uten å utvikle atferdsproblemer (Patulny og Svendsen, 2007). Organiserte fritidsaktiviteter kan være et slik nettverk.

Diagram 2 – predikerte sannsynligheter for å ha atferdsproblemer

Høyere alder, eller skolenivå, øker sannsynligheten for atferdsproblemer, og sannsynligheten for atferdsproblemene øker i alle kategoriene når respondentene går fra ungdomsskole til videregående skole. En sammenheng kan være at yngre ungdommer ikke oppfatter avvisning i samme grad som eldre ungdommer (Borge, 2010), så når ungdommer forstår dette vil de kanskje henvende seg til andre antisosiale ungdommer. Det er mye mindre sannsynlig at ei jente har mye atferdsproblemer og ser ut til å gjennomgående være bare halvparten så sannsynlig at jenter har atferdsproblemer, sammenlignet med guttene. En sammenheng kan være at jenter i større grad enn guttene utvikler psykiske plager.

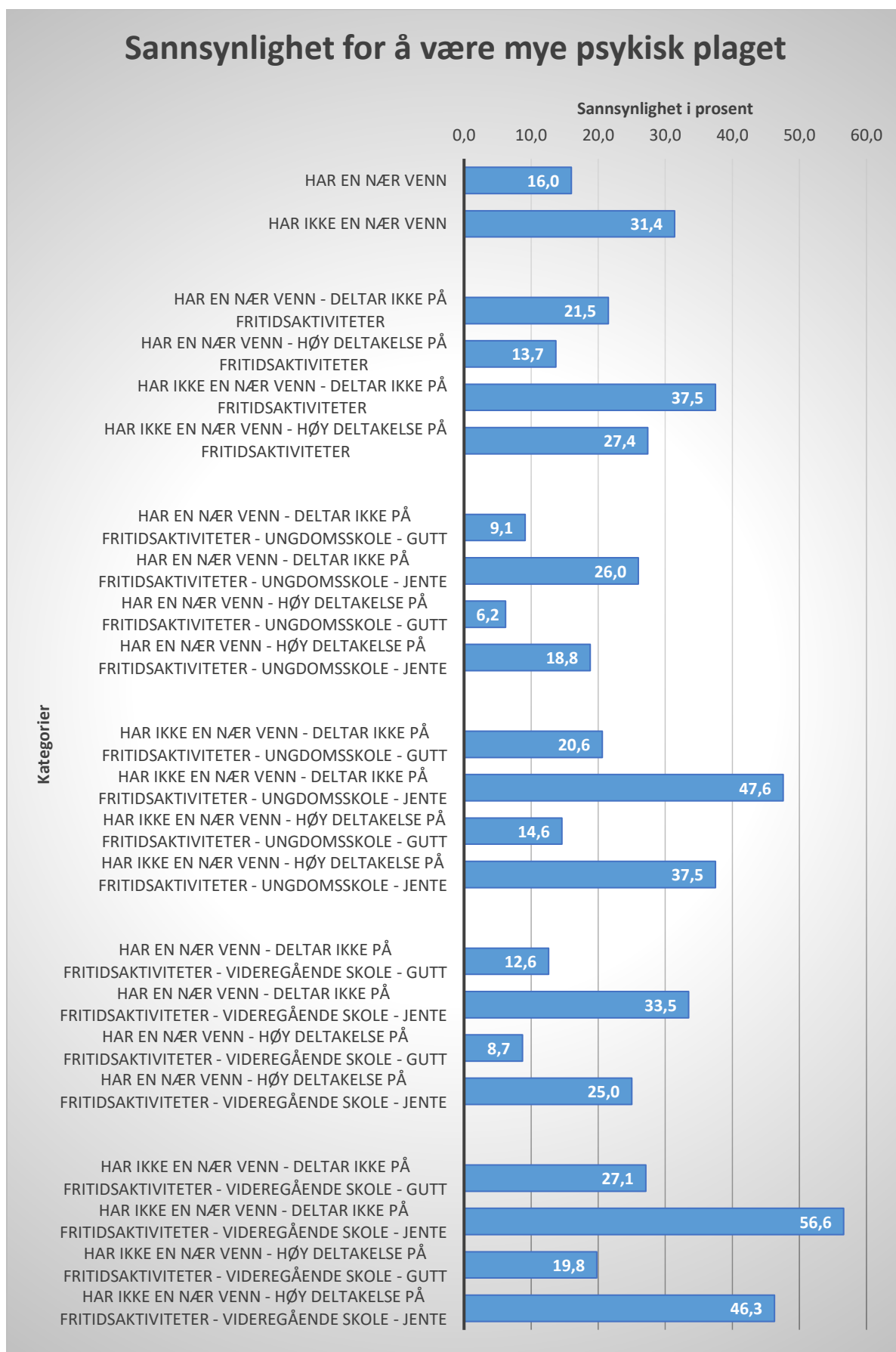
Psykiske plager

Den bivarierte regresjonen av psykiske plager på vennerelasjonsvariabelen viste at oddsen for å være mye psykisk plaget er 138,5 % høyere for respondenter uten en nær venn, enn for respondenter med nære og nære venner. Samtidig viste regresjonen av psykiske plager på variablene for organiserte fritidsaktiviteter at oddsen for å være mye psykisk plaget minker med 43 % for respondenter som har høy deltakelse på organiserte fritidsaktiviteter, sammenlignet med de som ikke deltar. Videre viste regresjonen av de generelle kontrollvariablene kjønn og skolenivå at oddsen for ei jente å være mye psykisk plaget er 237 % høyere enn for gutter. Til slutt viste den bivarierte regresjonen at oddsen for å være mye psykisk plaget er 56 % høyere for respondenter i videregående skole, enn for respondenter i ungdomsskolen. Den stegvise logistiske regresjonen viste i store trekk det samme bildet, men oddsen i variabelen for vennerelasjon og kjønn økte til henholdsvis 160 % og 250 %, og variablene for fritidsaktiviteter og skolenivå minket til henholdsvis 34 % og 44 %.

Med bakgrunn i tabell 9, predikerte sannsynligheter for å være mye psykisk plaget, vil jeg vise noen av funnene i diagram 3.

Psykiske plager er mer sannsynlig å ha hvis man ikke har en nær venn (31,4 %), sammenlignet med de som har en nær venn (16 %). Man kan tenke seg at det å mangle «signifikante andre», kan spille inn fordi man i et vennskap kan snakke nær om både det som er bra og det som er de vanskelige opplevelsene. I tillegg utformes en ungdoms selvoppfatning og identitet, og denne preges av jevngamle venner (Kvelling, 2010). Videre ser man at de respondentene som driver organiserte fritidsaktiviteter har mindre sannsynlighet for å være mye psykisk plaget, enn de som ikke deltar. Her vil jeg vise til Berge og Repål (2004), som hevder at et av de sterkeste og vanligste funnene i forskning rundt depresjon er at passivitet øker depresjon og at aktivitet svekker depresjon.

Diagram 3 – predikerte sannsynligheter for å være mye psykisk plaget

De hevder videre at fysisk aktivitet har en anti depressiv effekt og hvordan man trener er uten særlig betydning. At man bruker kroppen ser ut til å være det viktige, eksempelvis ved å gå en tur i samvær med andre. Hva som er tilfellet for respondentene i denne studien kommer ikke tydelig fram, men de fleste som deltar i organiserte fritidsaktiviteter deltar i idrettslag (se opprinnelige variabler), noe som tilsier sosiale felt preget av både fysiske og sosiale aktiviteter. Da studien viser kun et tverrsnitt, kan respondentene ikke sies å være deprimerte, men man betegner respondenter med psykiske plager. Når det gjelder kjønn, så ser man at det gjennomgående er større sannsynlighet for at jenter har psykiske plager, enn kategorier det er naturlig å sammenligne. Jenter på videregående skole, som ikke har venner og ikke deltar på organiserte fritidsaktiviteter har en sannsynlighet på 56,6 % for å ha psykiske plager, sammenlignet med en guttene som har en sannsynlighet på 27,1 %. Skole nivå, eller høyere alder ser ut til å forsterke implikasjonene.

7.0. Avslutning

7.1. Konklusjon

Hensikten med masteroppgaven har vært å undersøke sammenhengen mellom sosioøkonomisk status og vennerelasjon, og videre undersøke om implikasjoner som atferdsproblemer og psykiske plager kan relateres til respondenter som mangler minst en nær venn. Sammenhengene har vært kontrollert for organiserte fritidsaktiviteter, samt kjønn og skolenivå som generelle kontrollvariabler.

Sosioøkonomisk status har jeg relatert til Bourdieus teori om habitus og kapitalens former, kulturell og økonomisk. Fritidsaktiviteter har vært relatert til Bourdieus sosiale felt.

Betydningen av nære vennerelasjoner har jeg relatert til Bourdieus begrep - sosial kapital, og G. H. Meads teori om «de signifikante andre».

Resultatene viser at problemstillingens første spørsmål kan bekreftes ved en signifikant positiv sammenheng mellom sosioøkonomisk status og vennerelasjon. Respondenter med lav kapitalmengde har større sannsynlighet for å mangle en nær venn (lite sosial kapital), enn de med høy mengde kapital. Dette gjelder både respondenter som ut fra sin habitus subjektivt har uttrykt at familien har lav mengde økonomisk kapital og respondenter som tilhører gruppen i kategorien hvor familien objektivt sett har liten mengde kulturell og økonomisk kapital.

Sammenhengen har en signifikant svekkelse når man kontrollerer for organiserte fritidsaktiviteter, og respondenter som deltar på organiserte fritidsaktiviteter har mindre sannsynlighet for å mangle en nær venn, enn de som ikke deltar. Hypotesen om at deltakelse i

organiserte fritidsinteresser svekker sammenhengen mellom lav sosioøkonomisk status og å mangle en nær venn kan dermed bekreftes.

Videre viser resultatene implikasjoner når respondentene mangler en nær venn ved at sammenhengene mellom vennerelasjon og atferdsproblemer og vennerelasjon og psykiske plager har signifikante positive sammenhenger. Respondenter som mangler en nær venn har større sannsynlighet for å ha atferdsproblemer eller psykiske plager, enn de som har en nær venn. Sammenhengen har en signifikant svekkelse når man kontrollerer for organiserte fritidsaktiviteter, og respondenter som deltar på organiserte fritidsaktiviteter har mindre sannsynlighet for atferdsproblemer eller psykiske plager, enn de som ikke deltar. Hypotesene om at sammenhengen mellom å mangle en nær venn og implikasjonene atferdsproblemer eller psykiske plager svekkes ved deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter kan dermed bekreftes.

Til slutt vil jeg peke på at når det ble kontrollert for kjønn og skolenivå viste sammenhengene at de høyest oddsene for atferdsproblemer var for gutter i videregående skole og de høyeste oddsene for psykiske plager hadde jenter i videregående skole.

7.2. Forslag til videre forskning

Undersøkelsen har sett på om sammenhenger mellom sosioøkonomisk status og vennerelasjoner og om sammenhengen mellom vennerelasjoner og implikasjoner som atferdsproblemer og psykiske plager. Sammenhengene har vært kontrollert for organiserte fritidsaktiviteter og resultatene har vist at deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter har en negativ signifikant sammenheng på å ikke ha en nær venn. Videre viser undersøkelsen en negativ signifikant sammenheng mellom organiserte fritidsaktiviteter og atferdsproblemer og psykiske plager. Et åpenbart tiltak er derfor å kunne tilby organiserte fritidsaktiviteter til alle ungdommer, uavhengig av familiens sosioøkonomiske status.

Med bakgrunn i fritidserklæringen og pilotprosjektet med å prøve ut fritidskort i et utvalgt antall kommuner (Bufdir, 2020), er det et mål at barn og ungdom skal få mulighet til å delta i minst en organisert fritidsaktivitet jevnlig. Ettersom flere kommuner innfører fritidskortet, ville det være interessant å følge brukerne av kortet i en studie og følge dem over tid.

Med ståsted i min undersøkelse ville det være interessant å undersøke om det ville være en positiv sammenheng mellom ungdommer med lav sosioøkonomisk status med fritidskortet og utvikling av vennskap med jevnaldrende barn og unge, og om det ville være en positiv sammenheng for god psykososial og atferdsmessig fungering i ungdomstiden.

8.0. Litteratur

- Almquist, Y. B., Ashir, S. & Brännström, L. (2015). *A guide to quantitative metodes*. Hentet fra https://oslomet.instructure.com/files/39377/download?download_frd=1
- Andersen, P. L. & Bakken, A. (2018). Social class differences in youths' participation in organized sports: What are the mechanisms? Hentet fra <https://hdl.handle.net/10642/6958>
- Bakken, A. (2019). Ungdata. Nasjonale resultater 2019, NOVA Rapport 9/19. Hentet fra <http://hdl.handle.net/20.500.12199/2252>
- Bakken, A., Frøyland, L. R. & Sletten, M. Aa. (2016). Sosiale forskjeller i unges liv. Hva sier Ungdata-undersøkelsene? NOVA Rapport 3/16. Hentet fra <http://www.hioa.no/content/download/123772/3198955/file/Sosiale-forskjeller-i-unges-liv-NOVA-Rapport-3-2016-18-april-.pdf>
- Berge, T. & Repål, A. (2004). *Den indre samtalen. Kognitiv terapi i praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Boisjoli, R., Vitaro, F., Lacourse, É., Barker, E. D. & Tremblay, R. E. (2007). Impact and clinical significance of a preventive intervention for disruptive boys: 15-year follow-up. *The British Journal of Psychiatry*. Vol. 191, 5, 415-419. <https://doi.org/10.1192/bjp.bp.106.030007>
- Borge, A. I. H. (2009). Vennskap. *Skolepsykologi* 4, 3-10 Hentet fra <http://www.fpkf.no/tidsskrift/skolepsykologi-4-2009/Vennskap.pdf>
- Borge, A. I. H. (2010). *Resiliens. Risiko og sunn utvikling*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. I Nicole Woolsey Biggart (red.). *Readings in Economic Sociology* (s. 280-291). Hentet fra <https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.hioa.no/lib/hioa/detail.action?docID=351396#>
- Bugge, L. (2002). Pierre Bourdieus teori om makt. *Agora*, 20, 3/4, 224 – 248. Hentet fra https://www.idunn.no/agora/2002/03-04/pierre_bourdieu_s_teori_om_makt
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2018, 24. september). Organiserte fritidsaktiviteter-arena for medvirkning og demokrati. Hentet fra https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/oppvekst/Fritid/Organisert_fritid/

- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2020, 5. mars). Barn i lavinntektsfamilier. Hentet fra https://bufdir.no/Familie/Fattigdom/Ny_Barnefattigdom_i_Norge/
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2020, 20. januar). Fritidskortet (pilot). Hentet fra https://bufdir.no/Tilskudd/Soke_om_tilskudd/Barn_og_ungdom/fritidskortet_pilot/
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2020, 1. april). Meldinger til barnevernet. Hentet fra https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Bekymringsmeldinger/
- Daly, M. og Silver, H. (2008). Social exclusion and social capital: A comparison and critique, *Theory and Society*, 37 (6), 537-566. <https://doi.org/10.1007/s11186-008-9062-4>
- Frønes, I. (2006). *De likeverdige. Om sosialisering og de jevnaldrenes betydning*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Frøyland, L. R. (2017). Ungdata – Lokale ungdomsundersøkelser. Dokumentasjon av variablene i spørreskjemaet. Hentet fra <http://www.ungdata.no/Forskning/Metode-og-dokumentasjon/Ungdata-dokumentasjonsrapport-2010-2019>
- Hjarmarsson, S. & Mood, C. (2015). Do poorer youth have fewer friends? The role of household and child economic resources in adolescent school-class friendships. *Children and Youth Services Review*, 57, 201-211. <http://dx.doi.org/10.1016/j.childyouth.2015.08.013>
- Huizinga, D. & Elliott, D. S. (1986). Reassessing the reliability and validity of self-report delinquency measures. *Journal of Quantitative Criminology*, 2 (4), 293 – 327
Hentet fra <https://www-jstor-org.ezproxy.hioa.no/stable/23365666>
- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2016). Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode. Oslo: Abstrakt forlag
- Johannessen, A. (2009). *Introduksjon til SPSS*. Otta: abstrakt forlag
- Kazdin, Alan E. (2001). Conduct disorder. I *The Disorders*. Specialty articles from the encyclopedia of mental health (s. 131-146). <https://doi.org/10.1016/B978-012267805-9/50014-6>
- Klefbeck, J. & Ogden, T. (2003). *Nettverk og Økologi. Problemløsende arbeid med barn og unge*. Oslo: Universitetsforlaget
- Kvello, Ø. (2010). *Barn i risiko. Skadelige omsorgssituasjoner*. Oslo: Gyldendal Akademisk

- Mathiesen, K. S. (2009). Psykiske lidelser i Norge: Et folkehelseperspektiv. Del 2: Barn og unge. (Rapport 2009:8 Nasjonalt folkehelseinstitutt). Hentet fra <https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2009-og-eldre/rapport-20098-pdf-.pdf>
- Patulny, R. og Svendsen, G. (2007). Exploring the social capital grid: Bonding, bridging, qualitative, quantitative. *International Journal of Sociology and Social Policy*. Vol. 27, 1/2, 32–51. <http://dx.doi.org.ezproxy.hioa.no/10.1108/01443330710722742>
- Pedersen, S., Vitaro, F., Barker, E. D., & Borge, A. I. H. (2007). The timing of middle-childhood peer rejection and friendship: Linking early behavior to early- adolescent adjustment. *Child Development*. 77, (4), 1037-1051. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2007.01051.x>
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.
- Ringdal, K. (2013). *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget
- Skog, O. J. (2004). *Å forklare sosiale fenomener. En regresjonsbasert tilnærming*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Sletten, M. Aa. (2011). *Å ha, og delta, å være en av gjengen*. NOVA rapport 11/11, Oslo: NOVA Hentet fra <http://www.hioa.no/content/download/130775/3566861/file/Nettversjon-R11-11-%C3%85-ha-%C3%A5-delta.pdf>
- Statistisk sentralbyrå. (2020). Meldingar til barnevernet, etter konklusjon, innhald i meldinga, statistikkvariabel og år. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/10674/tableViewLayout1/>
- Strand, B. H., Odd Steffen Dalgard, Kristian Tambs & Marit Rognerud (2003) Measuring the mental health status of the Norwegian population: A comparison of the instruments SCL-25, SCL-10, SCL-5 and MHI-5 (SF-36), *Nordic Journal of Psychiatry*, 57:2, 113-118. <https://doi.org/10.1080/08039480310000932>
- Tjernshaugen, A. & Tjora, A. (2019, 5. juni). sosioøkonomisk. I Store norske leksikon. Hentet 4. april 2020 fra <https://snl.no/sosio%C3%B8konomisk>

- Thoresen, M. (2017). Logistisk regresjon – anvendt og anvendelig. *Tidsskrift for Den norske legeforening*, 137(19), 1531-1531 Hentet fra <https://tidsskriftet.no/2017/10/medisin-og-tall/logistisk-regresjon-anvendt-og-anvendelig> (doi:10.4045/tidsskr.17.0309)
- Thorød, A. B. (2012). Er det for dyrt? Om barns deltakelse og valg av organiserte fritidsaktiviteter når familiens økonomi er svak. *Fontene Forskning*, 1/12, 19-31.
- Vaage, S. (Red.). (1998). *Å ta andres perspektiv. Grunnlag for sosialisering og identitet. Georg Herbert Mead i utvalg*. Oslo: Abstrakt forlag as
- Veenstra, G. (2007). Social space, social class and Bourdieu: Health inequalities in British Columbia, Canada. *Health & Place*, 13, 1, 14-31.
<https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2005.09.011>
- Aakvaag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: abstrakt forlag